Ἀριθ. 234 – Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΤΟΣ Ε'.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Ἕννατος — Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἀθήναις φρ. 10, ἐν ταῖς ἐπαρχίαις φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶναι ἐτήσιαι.—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6. — 22 Ἰουνίου 1880

Πανομοιότυπον τῆς ὑπογραφῆς τοῦ

ΑΝΔΡΕΟΥ ΜΕΤΑΞΑ

ΑΝΕΥ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

[Μυθιστόρημα Ἕκτορος Μαλὸ βραβευθὲν παρὰ τῆς γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Μετάφρασις Α. Ῥ. Ῥαγκαβῆ].

Συνέχεια· ἴδε σελ. 372.

Κ'

Κηπουρός.

Ὁ ἐνταφιασμὸς τοῦ κυρίου μου ἔμελλε νὰ γίνῃ τὴν ἐπαύριον, καὶ ὁ πατήρ μοι εἶχεν ὑποσχεθῆ νὰ μ' ὑπάγῃ εἰς τὴν κηδείαν.

Ἀλλὰ τὴν ἐπαύριον δὲν ἐδυνήθην νὰ ἐγερθῶ, διότι τὴν νύκτα εἶχον καταληφθῆ ὑπὸ σφοδροῦ πυρετοῦ, ὅστις ἤρχισε διὰ ῥίγους, καὶ μετὰ ταῦτα ἐπῆλθε μεγάλη θέρμη. Μοὶ ἐφαίνετο ὅτι εἶχον φωτίαν ἐντὸς εἰς τὸ στῆθος, καὶ ὅτι ἤμην ἄῤῥωστος καθὼς ὁ Καρδούλης μετὰ τὴν νύκτα ἐκείνην ὅταν ἔμεινεν εἰς τὸ δένδρον καὶ τὴν χιόνα.

Τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι εἶχον ἰσχυρὰν φλόγωσιν τοῦ στήθους, προελθοῦσαν ἐκ τοῦ ψύχους τῆς νυκτὸς καθ' ἣν ἀπέθανεν ὁ δυστυχὴς κύριός μου.

Ἡ φλόγωσις ὅμως αὕτη τοῦ στήθους μοὶ ἔδωκε τὸ μέτρον τῆς ἀγαθότητος τῆς οἰκογενείας Ἀκίνου, καὶ πρὸ πάντων τῶν προτερημάτων καὶ τῆς ἀφοσιώσεως τῆς Στεφανῆς.

Ἂν καὶ αἱ πτωχαὶ οἰκογένειαι σπανίως θέλουν νὰ καλοῦν ἰατροὺς, ἀλλὰ τόσον βιαία καὶ φοβερὰ ἐπῆλθεν ἡ ἀσθένειά μου, ὥστε δι' ἐμὲ ἔγινεν ἐξαίρεσις εἰς τὸν κανόνα τοῦτον, ὃν ἐπιβάλλει ἡ φύσις καὶ ἡ συνήθεια. Ὁ ἰατρὸς, προσκληθεὶς, δὲν ἐχρειάσθη μακρὰν ἐξέτασιν καὶ ἐμπεριστατωμένην διήγησιν ὅπως διαγνώσῃ τίς ἦτον ἡ ἀῤῥωστία μου, καὶ ἀμέσως εἶπεν, ὅτι πρέπει νὰ μὲ φέρουν εἰς τὸ νοσοκομεῖον.

Τοῦτο ἦτο βεβαίως τὸ ἁπλούστερον καὶ τὸ εὐκολώτερον. Ἀλλ' ὁ πατὴρ δὲν ἐπεδοκίμασε τὴν γνώμην ταύτην.

— Ἀφ' οὗ ἦλθε καὶ ἔπεσεν, εἶπεν, εἰς τὴν θύραν μας καὶ ὄχι εἰς τὴν θύραν τοῦ νοσοκομείου, ἀπόδειξις ὅτι τῆς μοίρας μας εἶναι ἡμεῖς νὰ τὸν κρατήσωμεν.

Ὁ ἰατρὸς κατεπολέμησε διὰ παντοίων καλῶν λόγων τὸν μοιρόδοξον τοῦτον συλλογισμὸν, ἀλλὰ δὲν κατίσχυσεν. Ἔπρεπε νὰ μὲ κρατήσουν, καὶ μὲ ἐκράτησαν.

Εἰς ὅλας δὲ τὰς ἀσχολίας της ἡ Στεφανὴ προσέθηκε καὶ τὴν τῆς νοσοκόμου, καὶ μ' ἐπεμελεῖτο μετὰ πολλῆς ἡμερότητος, μεθοδικῶς, ὡς ἂν ἦτον ἐκ τοῦ σώματος τῶν ἀγαθοεργῶν καλογραιῶν, καὶ ποτὲ οὔτε δυσαρέσκειάν τινα ἐδείκνυεν οὔτε τι ἐλησμόνει. Ὅταν ἠναγκάζετο νὰ μὲ ἀφήνῃ διὰ τὰς οἰκιακὰς ἐργασίας, τότε τὴν ἀντικαθίστα ἡ Λίζα, καὶ πολλάκις, ἐν μέσῳ τοῦ πυρετοῦ μου, εἶδον ταύτην εἰς τοὺς πόδας τῆς κλίνης μου, στηρίζουσαν ἐπ' ἐμοῦ ἀνησύχους τοὺς μεγάλους της ὀφθαλμούς. Ἐν τῇ ταραχῇ τοῦ παραπαίοντος νοός μου τὴν ἐξελάμβανον ὡς τὸν φύλακα ἄγγελόν μου, καὶ τῇ ὡμίλουν ὡς θὰ ὡμίλουν πρὸς ἄγγελον, λέγων εἰς αὐτὴν τὰς ἐλπίδας καὶ τὰς ἐπιθυμίας μου. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης συνήθισα νὰ τὴν θεωρῶ, ἀκουσίως, ὡς ἰδανικόν τι ὄν, περιβεβλημένον στέφανον φωτὸς, καὶ ν' ἀπορῶ ἐνίοτε πῶς ζῇ τὴν συνήθη ζωήν μας, ἐν ᾧ περιέμενον νὰ τὴν ἰδῶ ν' ἀνοίξῃ μεγάλα λευκὰ πτερὰ καὶ νὰ πετάξῃ πρὸς οὐρανόν.

Ἡ ἀσθένειά μου ὑπῆρξε μακρὰ καὶ βαρεῖα, καὶ εἶχεν ὑποτροπὰς, πρὸς ἃς καὶ συγγενεῖς θεν' ἀπηύδων, ἀλλ' αἴτινες δὲν ἐξήντλησαν τῆς Στεφανῆς οὔτε τὴν ὑπομονὴν οὔτε τὴν ἀφοσίωσιν. Πολλὰς νύκτας ἠναγκάζετο ὁ εἷς ἢ ὁ ἄλλος ν' ἀγρυπνῇ πλησίον μου, διότι εἶχον τὸ στῆθος προσβεβλημένον, καὶ ἐνίοτε μοὶ ἤρχετο ὡς ν' ἀποπνιγῶ. Τότε δὲ ὁ Ἀλέξης καὶ ὁ Βενιαμὶν ἤρχοντο καὶ ἔμενον ἐναλλὰξ παρὰ τὴν κλίνην μου. Τέλος ἐπῆλθεν ἀνάῤῥωσις· ἀλλ' ὡς ἡ ἀσθένεια, ἦτον καὶ αὐτὴ μακρὰ, εἶχε διαλείψεις, καὶ ἀνάγκη ἦτον νὰ περιμείνω τὴν ἄνοιξιν καὶ νὰ πρασινίσουν οἱ ἀγροὶ τῆς *Παγοθήκης* πρὶν ἐξέλθω τῆς οἰκίας.

Τότε ἡ Λίζα, ἥτις δὲν εἰργάζετο, ἔλαβε τὴν θέσιν τῆς Στεφανῆς, καὶ ἐκείνη μὲ περιῆγεν εἰς τὰς ὄχθας τῆς Βιεύρας. Περὶ τὴν μεσημβρίαν, ὅταν ἦτον θερμὸς ὁ ἥλιος, ἀνεχωροῦμεν κρατούμενοι ἐκ τῆς χειρὸς, καὶ ἐπηγαίνομεν βραδέως, ἔχοντες τὸν Κάπην κατόπιν μας. Γλυκεῖα καὶ ὡραία ὑπῆρξεν ἡ ἄνοιξις τὸ ἔτος ἐκεῖνο, ἢ τοὐλάχιστον διετήρησα γλυκεῖαν αὐτῆς καὶ ὡραίαν ἐνθύμησιν, ὅπερ τὸ ἴδιον.

Ὀλίγον γνωστὴ εἶναι εἰς τοὺς Παρισινοὺς ἡ συ-

νοικία ἡ ἐκτεινομένη ἀπὸ τοῦ *Λευκοῦ οἴκου* εἰς τὴν *Παγοθήκην*. Ἠξεύρουν μόνον συγκεχυμένως ὅτι ἐκεῖ που ὑπάρχει μικρά τις κοιλάς· ἐπειδὴ ὅμως ὁ διαβρέων αὐτὴν ποταμὸς εἶναι ἡ Βιεύρα, λέγεται καὶ πιστεύεται ὅτι ἡ κοιλὰς αὕτη εἶναι μία τῶν ἀκαθαρτοτέρων καὶ ἀηδεστέρων ὅλων τῶν περιχώρων τῆς πρωτευούσης· ἀλλ' οὕτω δὲν ἔχει, καὶ ἡ θέσις εἶναι καλητέρα τῆς φήμης της. Ἡ Βιεύρα, ἐκτιμωμένη συνήθως ἐκ τῆς καταστάσεως, εἰς ἣν τὴν κατήντησεν ἡ βιομηχανία τοῦ προαστείου Ἁγίου Μαρκέλλου, καὶ ὄχι ἐκ τοῦ ὅ,τι φυσικῶς εἶναι εἰς Βερβιέρας καὶ εἰς Ῥουγγί, ῥέει ἐκεῖ, ἢ κᾶν ἔῤῥεε κατὰ τὸν καιρὸν περὶ οὗ ὁμιλῶ, ὑπὸ πυκνὰς αἰγείρους καὶ ἰτέας, καὶ ἀπὸ τῶν ὀχθῶν της χλοερὰ πεδία ἐκτείνονται μέχρι λοφίσκων, οὓς κοσμοῦσι κῆποι καὶ ἐπιστέφουσι κατοικίαι. Κατὰ τὸ ἔαρ τὰ χόρτα εἶναι χλωρὰ καὶ πυκνά, τὸν σμαράγδιναν τάπητα διαστίζουσι τὰ λευκάνθημα, καὶ εἰς τὰς φρισσούσας ἰτέας, εἰς τὰς αἰγείρους, ὧν τοὺς κάλυκας ἐπιχρίει γλοιώδης ῥητίνη, τὰ πτηνά, ὁ κόσσυφος, ὁ πετρίτης, ὁ σπῖνος, λέγουσι διὰ τῶν ᾀσμάτων των ὅτι ἐκεῖ εἶναι ἀκόμη ἐξοχὴ καὶ δὲν εἶναι ἡ πόλις.

Οὕτως εἶδον τὴν μικρὰν ταύτην κοιλάδα, ἥτις ὅμως πολὺ ἔκτοτε μετεβλήθη, καὶ ἡ ἐντύπωσις ἣν ἐπ' ἐμὲ ἀπετέλεσεν ἐνεχαράχθη καὶ ἔμεινεν εἰς τὴν μνήμην μου τῶς κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν. Ἂν ἤμην ζωγράφος, θὰ σᾶς ἐζωγράφουν τὰς αἰγείρους ἐκείνας εἰς πυκνὴν σειράν, χωρὶς μίαν νὰ λησμονήσω· καὶ τὰς ὀγκώδεις ἰτέας, εἰς ὧν τοὺς κορμοὺς, ὅπου ἦσαν σεσηπότες, ἐφύοντο ἀγριοστάφυλα ἀκανθωτά, πρασινίζοντα μέχρι τῶν κορυφῶν αὐτῶν· καὶ τὸ πρανὲς τῶν ὀχυρωμάτων, ὅπου τόσον ὡραῖα ἐγλυστρῶμεν εἰς τὸν ἕνα πόδα· καὶ τὸν *λόφον τῶν ὀρτύγων* μετὰ τοῦ ἀνεμομύλου του· καὶ τὴν αὐλὴν τῆς Ἁγίας Ἑλένης, ὅπου πλύστριαι περιφέρονται κατὰ σμήνη· καὶ τὰ βυρσοδεφεῖα, τὰ ῥυπαίνοντα καὶ μιαίνοντα τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ· καὶ τὸ ἀγροκήπιον τῆς Ἁγίας Ἄννης, ὅπου δυστυχεῖς παράφρονες καλλιεργοῦσι τὴν γῆν, καὶ διερχόμενοι πλησίον σας, σᾶς προσμειδιοῦν ἠλιθίως, ἔχοντες κρεμαμένας τὰς χεῖρας, τὸ στόμα ἡμιανοιγμένον, καὶ δεικνύοντες τὸ ἄκρον τῆς γλώσσης, ἐνῷ διαστρέφουσι τὸ πρόσωπον ἀηδῶς.

Εἰς τοὺς περιπάτους ἡμῶν τούτους ἡ Λίζα φυσικῷ τῷ λόγῳ δὲν ὡμίλει· ἀλλὰ, πρᾶγμα παράδοξον, δὲν εἴχομεν ἀνάγκην λέξεων, ἀντεβλεπόμεθα, καὶ τόσον καλῶς ἐνοούμεθα διὰ τῶν ὀφθαλμῶν, ὥστε μέχρι τέλους οὐδ' ἐγὼ τῇ ὡμίλουν πλέον.

Τέλος αἱ δυνάμεις μου ἐπανῆλθον, καὶ ἤμην ἱκανὸς ν' ἀσχοληθῶ εἰς τοῦ κήπου τὰς ἐργασίας. Περιέμενον δὲ τὴν στιγμὴν ταύτην μετ' ἀνυπομονησίας, διότι ἐπεθύμουν νὰ πράξω διὰ τοὺς ἄλλους ὅ,τι οἱ ἄλλοι ἔπραττον δι' ἐμὲ, νὰ ἐργασθῶ δι' αὐτοὺς, καὶ νὰ τοῖς ἀποδώσω, ἐν τῷ μέτρῳ τῶν δυνάμεών μου, ὅ,τι μοὶ εἶχον δώσει. Ποτὲ ὡς τότε δὲν εἶχον ἐργασθῆ· διότι, ὅσον ἐπίπονοι καὶ ἂν εἶναι αἱ μακραὶ ὁδοιπορίαι, δὲν εἶναι ὅμως ἐργασία συνεχὴς, ἀπαιτοῦσα θέλησιν καὶ ἐπιμέλειαν· ἀλλὰ μοὶ ἐφαίνετο ὅτι ἤμην ἱκανὸς νὰ ἐργασθῶ καλῶς, τοὐλάχιστον εὐσταθῶς, κατὰ τὰ παραδείγματα ἃ εἶχον πρὸ ὀφθαλμῶν.

Εἶχε φθάσει ἡ ὥρα τοῦ ἔτους καθ' ἣν τὰ δενδρόῖα στέλλονται εἰς τῶν Παρισίων τὴν ἀγοράν, καὶ ὁ πατὴρ Ἀκίνος τὰ δενδρόῖα τότε ἐκαλλιέργει. Ὁ κῆπος ἦτο πλήρης αὐτῶν· εἴχομεν ἐρυθρὰ, λευκὰ, ἰόχροα, ὅλα διατεθειμένα κατὰ χρώματα, διῃρημένα εἰς μικρὰ φυτοκομεῖα, ὥστε ὑπῆρχον γραμμαὶ ὅλαι λευκαὶ, ἄλλαι ὅλαι ἐρυθραὶ, καὶ ἦτον ὡραῖον τὸ θέαμα. Τὸ ἑσπέρας πρὶν ἢ κλείωνται τὰ κιβώτια, ὁ ἀὴρ ἦτον εὐωδέστατος ἐκ τῶν ἀρωμάτων ὅλων τούτων τῶν ἀνθέων.

Ἡ ἐπιμέλεια ἣν ὁ κηπουρὸς μοὶ ἐνεπιστεύθη, ἀνάλογος πρὸς τὰς μικρὰς ἔτι τότε δυνάμεις μου, ἦτον ν' ἀνοίγω τὰς ὑαλωτὰς καταπακτὰς τῶν φυτοκομείων τὸ πρωΐ, ἀφ' οὗ ἡ πάχνη παρήρχετο, καὶ τὰς κλείω τὸ ἑσπέρας πρὶν ἔλθῃ. Εἰς τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας εἶχον νὰ σκιάζω τὰ φυτὰ ἐφαπλῶν ψάθας ἵνα προφυλάξω αὐτὰ ἀπὸ τοῦ ἡλίου. Ὅλα ταῦτα οὔτε πολὺ δύσκολα ἦσαν οὔτε πολὺ ἐπίπονα, ἀπῄτουν ὅμως πολὺν καιρὸν, διότι εἶχον πολλὰς ἑκατοντάδας τοιούτων καταπακτῶν νὰ κινῶ δὶς τῆς ἡμέρας, καὶ νὰ τὰς σκιάζω ἢ νὰ τὰς ἀνοίγω ἀναλόγως τῆς θερμότητος τοῦ ἡλίου.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἡ Λίζα ἔμενε πλησίον εἰς τὸ μαγκανοπήγαδον, καὶ ὅταν ἡ γραῖα *Κοκότα*, ἥτις ἐφόρει ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν δερμάτινον προσωπεῖον, ἀπηύδα νὰ στρέφῃ τὸν τροχὸν διὰ τὸ πότισμα, καὶ ἐβράδυνε τὸ βῆμα, τὴν παρώτρυνεν ἡ Λίζα, κτυποῦσα μικρὰν μάστιγα εἰς τὸν ἀέρα. Ὁ εἷς τῶν ἀδελφῶν ἀνέστρεφε τοὺς κάδους ὕδατος οἵτινες ἀνεβιβάζοντο διὰ τοῦ τροχοῦ, καὶ ὁ ἄλλος ἐβοήθει τὸν πατέρα του. Οὕτως ἕκαστος εἶχε τὴν θέσιν του, καὶ οὐδεὶς κατέτριβε ματαίως τὸν καιρόν του.

Εἶχον ἰδεῖ τοὺς χωρικοὺς νὰ ἐργάζωνται εἰς τὸ χωρίον μας· δὲν εἶχον ὅμως ἰδέαν τῆς ἐπιμελείας, τῆς εὐσταθείας καὶ τῆς ἐπιμονῆς εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν κηπουρῶν τῶν περὶ τὰ Παρίσια. Ἐγείρονται πολὺ πρὶν ὁ ἥλιος ἀνατείλῃ, κατακλίνονται πολὺ ἀφ' οὗ δύσῃ, καὶ δι' ὅλης τῆς μακρᾶς ἡμέρας δαπανῶνται καὶ κοπιῶσιν. Εἶχον ἰδεῖ καὶ τοὺς γῆς καλλιεργητὰς· ἰδέαν ὅμως δὲν εἶχον πόσον παραγωγὸν δύναται ἡ καλλιέργεια νὰ καταστήσῃ τὴν γῆν, μὴ ἀφήνουσα αὐτῇ στιγμὴν ἡσυχίας.

Ἀλλὰ δὲν περιωρίσθη πάντοτε ἡ ἐργασία μου εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τῶν καταπακτῶν, καὶ ὅταν αἱ δυνάμεις μου ἐντελῶς ἐπανῆλθον, εἶχον τὴν εὐχαρίστησιν νὰ δύναμαι καὶ ἐγὼ ἐνίοτε νὰ φυτεύω, καὶ τὴν ἔτι μεγαλητέραν νὰ βλέπω νὰ φυτρόνουν τὰ φυτευθέντα. Ταῦτα ἦσαν τότε ἔργον μου, κτῆμά μου, προϊόν μου, καὶ τοῦτο μοὶ ἐνέπνεεν εἶδος

ὑπερηφάνου αἰσθήματος. Ἤμην λοιπὸν καὶ ἐγὼ εἷς τι χρήσιμος, καὶ τὸ ἀπεδείκνυον, καὶ, τὸ τερπνότερον δι' ἐμὲ, τὸ ἠσθανόμην. Τοῦτο δὲ τὸ αἴσθημα, σᾶς βεβαιῶ πολλοὺς κόπους ἐξαγοράζει.

Ἂν καὶ ὁ νέος οὗτος βίος μοὶ ἐπέβαλλε πολλοὺς καμάτους, συνήθισα ὅμως ταχέως εἰς τὴν ἐργατικὴν ταύτην δίαιταν, ἥτις τόσον ὀλίγον ὡμοίαζε τὴν προτέραν μου, τοῦ ἀλήτου. Ἀντὶ νὰ τρέχω ἐλεύθερος ὡς ἄλλοτε, μόνον κόπον ἔχων νὰ προχωρῶ κατ' εὐθεῖαν εἰς τὰς δημοσίας λεωφόρους, ἤμην ἤδη ὑπόχρεως νὰ μένω κατάκλειστος μεταξὺ τῶν τεσσάρων τοίχων τοῦ κήπου, νυχθημερὸν νὰ ἐργάζωμαι δραστηρίως ἔχων κάθυγρον τὸν χιτῶνά μου εἰς τὴν ῥάχιν μου, τὰ ποτιστήρια κρεμάμενα εἰς τὰς χεῖράς μου καὶ γυμνόπους νὰ ἐμβατεύω εἰς τὸν πηλόν. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι ὅλοι πέριξ μου ἐπίσης ἐπιμόνως κατεγίνοντο. Τὰ ποτιστήρια τοῦ πατρὸς ἦσαν βαρύτερα τῶν ἐδικῶν μου, καὶ ὁ χιτών του μᾶλλον βεβρεγμένος ἐξ ἱδρῶτος παρὰ τοὺς χιτῶνας ἡμῶν. Εἰς τοὺς κόπους μεγάλης ἀνακούφισις εἶναι ἡ ἰσότης. Ἔπειτα δὲ, εὕρισκον ἐκεῖ ὅ,τι ἐνόμιζον διὰ παντὸς ἀπολεσθὲν δι' ἐμὲ, τὸν βίον τῆς οἰκογενείας. Δὲν ἤμην πλέον μόνος, δὲν ἤμην τὸ ἐγκαταλελειμμένον παιδίον· εἶχον τὴν κλίνην τὴν ἐδικήν μου, τὴν θέσιν τὴν ἐδικήν μου εἰς τὴν τράπεζαν ὅπου ὅλοι περιεκαθήμεθα. Ἂν ἐνίοτε κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας ὁ Ἀλέξης ἢ ὁ Βενιαμὶν μὲ κατέφερον κἀνένα κολαφισμὸν, ἅμα κατέπιπτεν ἡ χεὶρ των τὸν ἐλησμόνουν, ὡς κ' ἐκεῖνοι ἐλησμόνουν τοὺς ἐδικούς μου κολάφους, καὶ τὸ ἑσπέρας ὅλοι περὶ τὸ δεῖπνον ἀπηντώμεθα πάλιν φίλοι καὶ ἀδελφοί.

Ἀληθὲς ὅμως εἶναι ὅτι δὲν εἴχομεν μόνον καὶ πάντοτε ἐργασίαν καὶ κόπους, ἀλλὰ καὶ ἀναπαύσεως καὶ διασκεδάσεων στιγμὰς, βραχείας μὲν, ἐννοεῖται, ἀλλὰ δι' αὐτὸ τοῦτο μάλιστα τερπνοτάτας.

Τὴν κυριακὴν μετὰ μεσημβρίαν συνήρχετο ἡ οἰκογένεια ὑπὸ μικρὰν ἀναδενδράδα παρὰ τὴν οἰκίαν· τότε ἐξεκρέμων τὴν ἅρπαν μου ἀπὸ τὸ καρφίον ὅπου ἔμενε δι' ὅλης τῆς ἑβδομάδος, καὶ ἔπαιζον νὰ χορεύουν οἱ δύω ἀδελφοὶ καὶ αἱ δύω ἀδελφαί. Οὐδ' ἐκεῖνοι, οὐδ' ἐκεῖναι εἶχον μάθει νὰ χορεύουν, ἀλλ' ὁ Ἀλέξης καὶ ὁ Βενιαμὶν εἶχον ὑπάγει ποτὲ εἰς γάμον εἰς τὰς *Χιλίας Στήλας*, καὶ ἐκ τοῦ χοροῦ εἶχον ἐπαναφέρει ἀναμνήσεις τινὰς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀκριβεῖς περὶ τοῦ τί ἐστὶν *ἀντίχορος*, καὶ αἱ ἀναμνήσεις ἐκεῖναι τοὺς ὡδήγουν. Ἀφ' οὗ δ' ἀπηύδων χορεύοντες, μ' ἐζήτουν νὰ τραγῳδῶ τὰ ᾄσματα ὅσα ἤξευρον, καὶ τὸ Νεαπολιτικὸν τραγούδιόν μου: «Κλειστὸ παράθυρο, σκληρὴ παρθένα», ἀπετέλει πάντοτε ἐπὶ τῆς Λίζας τὴν συνήθη ἐντύπωσιν. Ποτὲ δὲν ἔψαλα τὴν τελευταίαν στροφὴν χωρὶς νὰ ἰδῶ τοὺς ὀφθαλμούς της ὑγρούς.

Τότε, διὰ νὰ τὴν διασκεδάσω, παρίστων ἀστείαν τινὰ σκηνὴν μετὰ τοῦ Κάπη. Ἦσαν δὲ καὶ δι' αὐτὸν αἱ κυριακαὶ ἑορτάσιμοι ἡμέραι, διότι τῷ ἀνεπόλουν τὸ παρελθὸν, καὶ ὅτε ἐτελείωνε τὴν παράστασίν του ἦτον πρόθυμος νὰ τὴν ἀρχίσῃ ἐκ νέου.

Δύω ἔτη οὕτω παρῆλθον· καὶ ἐπειδὴ ὁ πατὴρ μὲ συμπαρελάμβανε πολλάκις εἰς τὴν ἀγορὰν, εἰς τὴν *Προκυμαίαν τῶν Ἀνθέων*, εἰς τὴν *Μαγδαλητὴν*, εἰς τὸν *Πύργον τοῦ Ὕδατος*, ἢ εἰς ἀνθοπώλας εἰς οὓς ἐπωλοῦμεν τὰ προϊόντα τοῦ κήπου, κατήντησα βαθμηδὸν νὰ γνωρίζω τὰ Παρίσια, καὶ νὰ ἐννοήσω ὅτι ἂν δὲν ἦτον πόλις ἐκ χρυσοῦ καὶ μαρμάρου ὡς τὴν ἐφανταζόμην, δὲν ἦτον ὅμως οὔτε πόλις λάσπης καὶ ἀκαθαρσιῶν, ὡς εἶχον σπεύσει νὰ ὑπολάβω ὅτε εἰσῆλθον εἰς αὐτὴν διὰ *Σαρεττῶνος* καὶ τῆς συνοικίας *Μουφετάρ*.

Εἶδον τὰ μνημεῖα, εἰσῆλθον εἴς τινα ἐξ αὐτῶν, περιῆλθον τὰς προκυμαίας, τὰς λεωφόρους, τοὺς κήπους τοῦ Λουξεμβούργου καὶ τοῦ Κεραμεικοῦ καὶ τὰ Ἠλύσια πεδία. Εἶδον ἀγάλματα· ἀπεθαύμασα τὴν μεγάλην τοῦ πλήθους κίνησιν, καὶ συνέλαβον ὁπωσοῦν ἀκριβῆ ἰδέαν τῆς ὑπάρξεως ἐν μεγαλοπόλει.

Εὐτυχῶς ἡ ἀνατροφή μου δὲν ἔγινε μόνον διὰ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ κατὰ τὴν τύχην τῶν περιπάτων καὶ τῶν ἐκδρομῶν μου εἰς τὰ Παρίσια. Πρὶν ἀποκαταστα θῇ ὡς κηπουρὸς ἀνεξάρτητος «ὁ πατὴρ» εἶχεν ἐργασθῆ εἰς τὸ δενδροκομεῖον τοῦ βοτανικοῦ κήπου, καὶ ἐκεῖ εἶχεν ἔλθει εἰς συνάφειαν μετ' ἀνδρῶν ἐπιστημόνων καὶ πεπαιδευμένων, καὶ ἡ μετ' αὐτῶν σχέσις τῷ ἐνέπνευσε τὴν ὄρεξιν τοῦ ν' ἀναγινώσκῃ καὶ νὰ μανθάνῃ. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἶχε μεταχειρισθῆ τὰ περισσεύματα τῶν οἰκονομιῶν του εἰς ἀγορὰν βιβλίων καὶ τὰς ὀλίγας ὥρας τῆς ἀνέσεώς του εἰς ἀνάγνωσιν αὐτῶν. Ἀλλ' ὅταν ἐνυμφεύθη καὶ ἦλθον τὰ παιδία, αἱ ὧραι τῆς ἀνέσεως ἦσαν σπάνιαι· πρὸ παντὸς ἐπρόκειτο τότε νὰ κερδίζῃ τὸν ἐπιούσιον ἄρτον του· ἑπομένως εἶχον ἐγκαταλειφθῆ τὰ βιβλία· ἀλλ' οὔτε εἶχον ἀπολεσθῆ οὔτε εἶχον πωληθῆ, καὶ ἐφυλάττοντο εἰς ἓν ἐρμάριον. Ὁ πρῶτος χειμὼν ἐφ' οὗ ἔμεινα εἰς τὴν οἰκογένειαν Ἀκίνου ὑπῆρξε λίαν μακρὸς, καὶ αἱ κηπουρικαὶ ἐργασίαι ἂν καὶ δὲν διεκόπησαν, ἀλλ' ἐπὶ πολλοὺς μῆνας ἐξετελοῦντο βραδύτερον. Τότε διὰ ν' ἀσχολῇ τὰς ἑσπέρας ἃς διηρχόμεθα παρὰ τὴν ἑστίαν, ἔλαβεν ὁ πατὴρ τὰ βιβλία καὶ μᾶς τὰ διένειμεν. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἦσαν συγγράμματα βοτανικὰ καὶ περὶ ἱστορίας τῶν φυτῶν, καί τινες περιγραφαὶ ὁδοιπορικῶν. Ὁ Ἀλέξης καὶ ὁ Βενιαμὶν δὲν εἶχον κληρονομήσει τὴν ἀγάπην τοῦ πατρὸς των πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν, καὶ τακτικῶς, πᾶσαν ἑσπέραν, ἀνοίξαντες τὸ βιβλίον, ἐκοιμῶντο εἰς τὴν τρίτην ἢ τετάρτην σελίδα. Ἐγὼ δὲ ἤμην ἧττον φίλυπνος καὶ περιεργότερος καὶ ἀνεγίνωσκον μέχρι τῆς στιγμῆς ὅτε ἐπηγαίνομεν εἰς τὴν κλίνην. Τὰ πρῶτα διδάγματα τοῦ Βιτάλη δὲν εἶχον μείνει ἄκαρπα· καὶ τοῦ-

το λέγων κατ' ἐμαυτὸν τὸν ἀνεπόλουν εἰς τὴν μνήμην μου μετὰ συγκινήσεως.

Ἡ φιλομάθειά μου ἀνεπόλησεν εἰς τὸν πατέρα τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ἀφῆρει τέσσαρας ὀβολοὺς ἀπὸ τοῦ προγεύματός του διὰ ν' ἀγοράζῃ βιβλία, καὶ εἰς ὅσα ὑπῆρχον εἰς τὸ ἐρμάριον προσέθηκεν ἄλλα τινὰ ἃ μοὶ ἔφερεν ἐκ Παρισίων. Ἡ ἐκλογὴ ἐγίνετο κατὰ τύχην ἢ κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ τίτλου τοῦ βιβλίου· ὅπως δήποτε ὅμως, βιβλία ἦσαν πάντοτε, καὶ ἔφερον μὲν τότε σύγχυσίν τινα εἰς τὸ ἀνοδήγητον πνεῦμά μου, ἀλλ' ἡ σύγχυσις αὕτη μετὰ ταῦτα ἐξέλιπε, καὶ ὅ,τι καλὸν ὑπῆρχεν ἐντὸς αὐτῶν μοὶ ἔμεινε καὶ μοὶ μένει. Τόσον ἀληθὲς εἶναι ὅτι πᾶσα ἀνάγνωσις εἶναι ὠφέλιμος πάντοτε.

Ἡ Λίζα δὲν ἤξευρε ν' ἀναγινώσκῃ· βλέπουσά με ὅμως βεβυθισμένον εἰς τὰ βιβλία ἅμα εἶχον μίαν ὥραν διαθέσιμον, συνέλαβε τὴν περιέργειαν νὰ μάθῃ τί εἰς αὐτὰ τόσον μ' ἐνδιέφερε. Κατ' ἀρχὰς ἠθέλησε νὰ μοὶ τ' ἀφαιρέσῃ αὐτὰ τὰ βιβλία, διότι μ' ἐμπόδιζον νὰ παίζω μετ' αὐτῆς· ἔπειτα, βλέπουσα ὅτι ἐγὼ ὅμως πάντοτε ἐπέστρεφον εἰς αὐτά, μ' ἐζήτησε νὰ τῇ τ' ἀναγνώσω· καὶ τοῦτο ὑπῆρξε νέος δεσμὸς μεταξὺ ἡμῶν. Εἰς ἑαυτὴν ἐμβαθύνουσα πάντοτε, μετ' ἐγρηγορούσης τῆς διανοίας, ξένη εἰς τῆς συνήθους συνδιαλέξεως τὰς κουφότητας καὶ τὰς ἀνησίας, ἦτον ἐπόμενον νὰ εὑρίσκῃ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν ὅ,τι καὶ ἀληθῶς εὕρισκε, διασκέδασιν καὶ τροφήν.

Πόσας καὶ πόσας ὥρας διήλθομεν οὕτως, ἐκείνη καθημένη ἐμπρός μου καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπ' ἐμοῦ στηρίζουσα, ἐγὼ δὲ ἀνεγινώσκων! Πολλάκις διεκοπτόμην, ὅταν ἀπήντων λέξεις ἢ χωρία δυσνόητα δι' ἐμὲ καὶ τὴν ἠτένιζον. Τότε ἐμένομεν οὕτως ἐπὶ πολὺ καὶ ἐζητοῦμεν. Ἔπειτα δέ, ὅταν δὲν εὑρίσκομεν, μοὶ ἔνευεν νὰ ἐξακολουθήσω, διὰ σχήματος δηλοῦντος «ἄλλοτε». Τῇ ἐδίδαξα καὶ νὰ ζωγραφῇ, δηλαδὴ ὅ,τι ἐγὼ ὠνόμαζον ζωγραφίαν. Τοῦτο διήρκεσε πολὺν καιρόν, καὶ ἦτον δύσκολον· ἀλλὰ τέλος πάντων περίπου τὸ κατωρθώσαμεν. Ἤμην ἀληθῶς ἄθλιος διδάσκαλος· ἀλλὰ συνεννοούμεθα, καὶ ἡ σύμπνοια τοῦ διδασκάλου καὶ τοῦ μαθητοῦ ἀναπληροῖ πολλάκις τὰ προτερήματα. Πόση χαρὰ ὅταν ἐχάραξέ τινας γραμμὰς ἐξ ὧν ἐνοήθη περίπου τί ἤθελε νὰ ἐκφράσῃ! Ὁ πατὴρ Ἀκίνος μ' ἐφίλησε τότε.

— Αἴ! εἶπε γελῶν, τὸ βλέπω, τὸ ὅτι σ' ἐκράτησα ἐδῶ δὲν ἦτον τὸ ἀνοητότερον πρᾶγμα ἀφ' ὅσα ἔπραξα. Ἡ Λίζα θὰ σοὶ τὸ πληρώσῃ πλέον ἐξώρας.

Πλέον ἐξώρας, δηλαδὴ ὅταν θὰ μάθῃ νὰ ὁμιλῇ, διότι δὲν εἶχεν ἐγκαταλειφθῆ αὐτὴ ἡ ἐλπίς· ἀλλ' οἱ ἰατροὶ εἶχον εἰπεῖ ὅτι πρὸς τὸ παρὸν ματαία ἦτον πᾶσα προσπάθεια, καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ περιμείνωσι στιγμὴν κρίσεως.

«Πλέον ἐξώρας» ἐδήλου ἐπίσης καὶ τὸ τεθλιμμένον της νεῦμα ὅτε τῇ ἔψαλλον ἄσματα. Ἠθέλησε νὰ τῇ μάθω νὰ παίζῃ ἅρπαν, καὶ τάχιστα τὰ δάκτυλά της συνήθισαν νὰ μιμῶνται τὰ ἐδικά μου. Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι δὲν ἐδύνατο νὰ μάθῃ νὰ τραγῳδῇ, καὶ τοῦτο τὴν κατέθλιβε. Πολλάκις εἶδον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς της δάκρυα προδίδοντα τὴν λύπην της. Ἀλλ' ὁ χαρακτήρ της ἦτον τόσον ἀγαθὸς καὶ γλυκύς, ὥστε ἡ λύπη δὲν ἐπέμενεν. Ἐσπόγγιζε τοὺς ὀφθαλμούς της, καὶ μετὰ μειδιάματος ὑπομονῆς μοὶ ἐπανελάμβανε τὸ σχῆμα τὸ δηλοῦν: Πλέον ἐξώρας.

Ὑιοθετηθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς Ἀκίνου, καὶ ὡς ἀδελφὸς θεωρούμενος ὑπὸ τῶν παιδίων, θὰ ἔμενον πιθανῶς διὰ πάντοτε εἰς τὴν *Παγοθήκην*, ἂν δὲν εἶχεν αἴφνης ἐπέλθει καταστροφή, μεταβαλοῦσα καὶ πάλιν τὴν τύχην μου. Διότι προωρισμένος ἤμην φαίνεται νὰ μὴ μείνω ποτὲ ἐπὶ πολὺ εὐτυχής, καὶ ὅτε ἐνόμιζον τὴν ἡσυχίαν μου μάλιστα ἐξησφαλισμένην, τότε μάλιστα νὰ ἐπέρχεται ἡ στιγμὴ καθ' ἣν ἐκ περιστάσεων, ἀνεξαρτήτων τῆς θελήσεώς μου, νὰ ῥίπτωμαι ἐκ νέου εἰς περιπετείας ἀσταθοῦς καὶ πλάνητος βίου.

ΚΑ'

Διασπαρεῖσα οἰκογένεια.

Ὑπῆρχον ἡμέραι καθ'ἃς, μόνος μένων καὶ συλλογιζόμενος, ἔλεγον κατ' ἐμαυτόν·

— Πολὺ εὐτυχὴς εἶσαι, φίλτατε· δὲν ἠμπορεῖ τοῦτο νὰ διαρκέσῃ.

Πῶς θὰ μ'ἤρχετο ἡ δυστυχία δὲν τὸ προέβλεπον, ἀλλ' ἤμην σχεδὸν βέβαιος ὅτι ἡμέραν τινὰ θὰ μοὶ ἔλθῃ.

Τοῦτο μὲ καθίστα ἐνίοτε μελαγχολικόν· ἀφ' ἑτέρου ὅμως εἶχε καὶ τὸ καλόν του μέρος, ὅτι πρὸς ἀποφυγὴν αὐτῆς τῆς δυστυχίας ἐπροσπάθουν νὰ ἐκτελῶ ὅσον τὸ δυνατὸν καλήτερον τὸ ἔργον μου, διότι ἐφανταζόμην ὅτι ἡ συμφορὰ ἐκ σφάλματός μου θὰ μοὶ ἐπήρχετο.

Καὶ ἐκ σφάλματός μου μὲν δὲν ἐπῆλθεν· ἀλλ' ἂν ὡς πρὸς τοῦτο ἠπατήθην, ὡς πρὸς τὴν συμφορὰν ὅμως ἀκριβῶς προεῖδον.

Εἶπον ὅτι ὁ πατὴρ ἐκαλλιέργει δενδρόϊα. Ἡ καλλιέργεια αὕτη εἶναι εὔκολος, καὶ οἱ κηπουροὶ περὶ τὰ Παρίσια εἰσὶν αὐτῆς ἐμπειρότατοι, ὡς ἀποδεικνύουσι τὰ εὔρωστα φυτὰ ἃ φέρουσιν εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς πόλεως κατ' ἀπρίλιον καὶ μάϊον, ἄνωθεν ὡς κάτω ὅλα ἐκ παχέων ἀνθέων κεκαλυμμένα.

Ἡ μόνη ἀναγκαία ἐπιδεξιότης εἰς τὸν κηπουρὸν τῶν δενδροΐων συνίσταται εἰς τὴν παραγωγὴν διπλῶν ἀνθέων, διότι οἱ ἀγοραταὶ τὰ μονὰ δὲν τὰ θέλουσιν· ἐπειδὴ ὅμως οἱ σπόροι παράγουσιν ἄλλοι μὲν μονά, ἄλλοι δὲ διπλᾶ ἄνθη, εἰς ἀναλογίαν ἴσην σχεδὸν, συμφέρον τοῦ κηπουροῦ εἶναι νὰ ἐκλέγῃ καὶ διατηρῇ τὰ φυτὰ μόνα ὅσα παράγουσι τὰ διπλᾶ, διότι ἄλλως θὰ ἠναγκάζετο νὰ καλλιεργῇ πολυδαπάνως πεντήκοντα τοῖς ἑκατὸν φυτὰ ἄχρηστα κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ ἀνθισμοῦ, ἤτοι ἐπιμέλειαν ὅλου ἔτους. Ἡ φυτολογὴ δ' αὕτη γίνεται διὰ τῆς γνώσεως καὶ ἐξετάσεως χαρακτήρων

τινῶν φαινομένων εἰς τὰ φύλλα καὶ εἰς τὸ σχῆμα τοῦ φυτοῦ· ὀλίγοι ὅμως κηπουροὶ γνωρίζουσιν ἀκριβῶς τὰ τῆς φυτολογῆς ταύτης, ἧς τὸ ὅλον μυστήριον εἰς οἰκογενείας μόνον τινὰς κληρονομικῶς διετηρήθη· καὶ ὅταν οἱ καλλιεργοῦντες τὰ δενδρόϊα ἔχωσιν ἀνάγκην νὰ ἐκλέξωσι τὰ διπλᾶ των φυτὰ, ἀποτείνονται εἰς ἐκείνους τῶν συναδέλφων των οἵτινες εἰσὶ τοῦ μυστηρίου κάτοχοι, καὶ τότε οὗτοι ἀπέρχονται εἰς ἐπίσκεψιν ὅπου καλοῦνται, ὡς πράττουσιν οἱ ἰατροὶ ἢ ὡς οἱ πραγματογνώμονες.

Ὁ πατὴρ ἦτον εἷς τῶν δεξιωτάτων φυτολογέων τῶν Παρισίων, δι' ὃ καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ὅτε ἐγίνετο αὕτη ἡ ἐργασία, πᾶσαι αἱ ἡμέραι του ἦσαν ἠσχολημέναι. Τότε ἤρχετο δι' ἡμᾶς, καὶ μάλιστα διὰ τὴν Στεφανὴν, ὁ κακὸς καιρὸς, διότι εἰς τὰς ἐπισκέψεις ταύτας μεταξὺ συναδέλφων, συνήθεια εἶναι νὰ πίνωσι μίαν λίτραν οἴνου, ἐνίοτε δύω, ἐνίοτε τρεῖς, καὶ ἀφ' οὗ ἐπεσκέπτετο ὁ πατὴρ δύο ἢ τρεῖς κηπουροὺς, ἐπέστρεφεν εἰς τὴν οἰκίαν ἔχων τὸ πρόσωπον ἐρυθρὸν, τὴν γλῶσσαν τεταραγμένην, τὰς χεῖρας τρεμούσας.

Ποτὲ ἡ Στεφανὴ δὲν ἐπήγαινεν εἰς τὴν κλίνην της πρὶν ὁ πατήρ της ἐπιστρέψῃ, ἀκόμη καὶ ὅταν ἐπέστρεφεν ἐξώρας, πολὺ ἐξώρας.

Τότε, ὅταν ἤμην ἔξυπνος, ἢ ὅταν ὁ θόρυβος ὃν ἐπροξένει εἰσερχόμενος μ' ἐξύπνιζεν, ἤκουον ἐκ τοῦ κοιτῶνός μου τὸν διάλογόν των.

— Διατί δὲν ἐπῆγες νὰ κοιμηθῇς; ἔλεγεν ὁ πατήρ.

— Διότι ἤθελον νὰ ἰδῶ ἂν δὲν χρειάζεσαι τίποτε.

— Λοιπὸν ἡ κυρία Χωροφύλαξ μ' ἐπιτηρεῖ!

— Ἂν δὲν ἤμην ἔξυπνος, μὲ ποῖον θὰ ἠμπόρεις νὰ ὁμιλήσῃς;

— Θέλεις νὰ ἠξεύρῃς ἂν περιπατῶ κατ'εὐθεῖαν. Ἰδὲ λοιπόν· στοιχηματίζω ὅτι ἠμπορῶ νὰ ὑπάγω εἰς τὸ δωμάτιον τῶν παιδίων χωρὶς γραμμὴν νὰ μακρυνθῶ αὐτῆς τῆς σειρᾶς τῶν πετρῶν.

Τότε κρότος ἀνίσων βημάτων ἀντήχει εἰς τὸ μαγειρεῖον, καὶ ἔπειτα ἐγίνετο σιωπή.

— Ἡ Λίζα εἶναι καλά; ἔλεγε.

— Ναὶ, κοιμᾶται· μόνον μὴ κάμνεις ταραχήν.

— Δὲν κάμνω ταραχὴν, περιπατῶ κατ' εὐθεῖαν. Πρέπει νὰ περιπατήσω κατ' εὐθεῖαν, ἀρ' οὗ αἱ θυγατέρες κατηγοροῦν τὸν πατέρα των. Τί εἶπεν ὅταν δὲν μὲ εἶδε νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὸ δεῖπνον;

— Τίποτε· ἐκύτταζε τὴν θέσιν σου.

— Α! ἐκύτταζε τὴν θέσιν μου!

— Ναί.

— Πολλάκις; Τὴν ἐκύτταζε πολλάκις;

— Ἀρκετά.

— Καὶ τί ἔλεγεν;

— Οἱ ὀφθαλμοί της ἔλεγον ὅτι δὲν εἶσ' ἐκεῖ.

— Τότε σὲ ἠρώτα διατὶ δὲν ἤμουν ἐκεῖ, καὶ ἔλεγες ὅτι εἶμαι μὲ φίλους.

— Ὄχι, τίποτε δὲν μὲ ἠρώτα, καὶ τίποτε δὲν ἔλεγον. Ποῦ εἶσαι, τὸ ἤξευρε.

— Τὸ ἤξευρεν, ἤξευρεν ὅτι . . . Ἀπεκοιμήθη καλά;

— Ὄχι. Μόλις πρὸ ἑνὸς τετάρτου τῇ ἦλθεν ὁ ὕπνος. Ἤθελε νὰ σὲ περιμείνῃ.

— Καὶ σὺ τί ἤθελες;

— Ἤθελα νὰ μὴ σὲ ἰδῇ ὅταν ἐπέστρεφες.

Καὶ ἔπειτα, μετὰ μικρὰν σιωπὴν,

— Φανούλα, εἶσαι καλὴ κόρη, ἔλεγεν ἐκεῖνος. Ἀκούσον· αὔριον ὑπάγω εἰς τοῦ Λουϊζότου. Αἴ, σοὶ ὁρκίζομαι λοιπὸν, ἀκούεις; σοὶ ὁρκίζομαι ὅτι θὰ εἶμ' ἐδῶ εἰς τὸ δεῖπνον. Δὲν θέλω νὰ μὲ περιμένῃς, δὲν θέλω ἡ Λίζα ν' ἀποκοιμᾶται ἀνήσυχη.

Ἀλλ' αἱ ὑποσχέσεις, οἱ ὅρκοι, δὲν ἐχρησίμευον πάντοτε, καὶ ὅταν ἅπαξ ἐδέχετο ἓν ποτήριον, τὸ ἀποτέλεσμα ἦτον ὅτι ἐπέστρεφεν ἐξώρας. Εἰς τὴν οἰκίαν ἡ Λίζα ἦτον πανίσχυρος· ἐκτὸς τῆς οἰκίας ἐλησμονεῖτο.

— Βλέπεις; ἔλεγεν ὁ Ἀκίνος, λησμονεῖται κάνεις, πίνει ἓν ποτήριον, διότι δὲν ἠμπορεῖ ν' ἀρνῆται τοὺς φίλους κάνεις πάντοτε· καὶ πίνει τὸ δεύτερον διότι ἔπιε τὸ πρῶτον, τὸ τρίτον ὅμως ἔχει κάνεις ἀπόφασιν νὰ μὴ τὸ πίῃ. Ἀλλὰ τὸ ποτὸν φέρει δίψαν. Ἔπειτα τὸ κρασὶ κτυπᾷ εἰς τὴν κεφαλήν. Ὅταν κάνεις ὀλίγον πίῃ, λησμονεῖ τὰς λύπας, δὲν ἐνθυμεῖται τοὺς δανειστὰς, βλέπει παντοῦ φῶς ἡλίου, ἐβγαίνει ἀπὸ τὸ δέρμα του καὶ περιδιαβάζει εἰς ἄλλον κόσμον, τὸν κόσμον ὅπου ἐπιθυμεῖ νὰ ὑπάγῃ. Καὶ διὰ τοῦτο πίνει κάνεις. Αὐτὴ εἶν' ἡ ἀλήθεια.

Τοῦτο ὅμως συχνὰ δὲν συνέβαινεν· ἔπειτα δὲ καὶ ὁ καιρὸς τῆς φυτολογῆς πολὺ δὲν διαρκεῖ, καὶ ὅταν ὁ καιρὸς οὗτος παρῆλθεν, ὁ πατὴρ δὲν ἐξήρχετο πλέον, διότι δὲν εἶχεν ἀφορμήν. Δὲν ἦτον ἄνθρωπος νὰ ὑπάγῃ μόνος εἰς τὸ οἰνοπωλεῖον, οὔτε ἐξ ὀλιγωρίας νὰ σπαταλᾷ τὸν καιρόν του.

Ὅταν ἐπέρασε τῶν δενδροΐων ἡ ἐποχὴ, ἡτοιμάζομεν ἄλλα φυτὰ, διότι κανὼν τῶν κηπουρῶν εἶναι νὰ μὴ ἀφήνωσι ποτὲ κενὴν κάμμίαν γωνίαν τοῦ κήπου των. Ἅμα πωλῶνται τὰ φυτὰ, πρέπει ἄλλα νὰ τ' ἀντικαθιστῶσι.

Ἡ τέχνη τοῦ κηπουροῦ τοῦ ἐργαζομένου διὰ τὴν ἀγορὰν συνίσταται εἰς τὸ νὰ φέρῃ τὰ ἄνθη του εἰς τὴν ἀγορὰν ὅταν δύναται νὰ ἔχῃ τὴν ὑψηλοτέραν τιμὴν δι' αὐτά. Τοιαῦται δ' ἐποχαὶ εἰσὶ μάλιστα αἱ τῶν μεγάλων ἑορτῶν, οἷα ἡ τῶν ἁγ. Ἀποστόλων, τῆς Παναγίας, διότι πολλοὶ ὀνομάζονται Πέτροι, Παῦλοι, Μαρίαι, καὶ ἑπομένως πολλαὶ τὰς ἡμέρας ἐκείνας πωλοῦνται γάστραι καὶ ἀνθοδέσμαι, ὡρισμέναι εἰς τὸ νὰ συνοδεύωσι τὰς συγχαρητήριους εὐχὰς πρὸς συγγενεῖς ἢ πρὸς φίλους. Κατὰ τὴν παραμονὴν τῶν ἑορτῶν τούτων βλέπομεν πάντοτε τὰς ὁδοὺς τῶν Παρισίων πλήρεις ἀνθέων, καὶ ἄνθη ὄχι μόνον εἰς τὰ ἐργαστήρια καὶ εἰς τὰς ἀγορὰς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ πεζοδρόμια, καὶ εἰς τῶν ὁδῶν τὰς γωνίας, καὶ εἰς τὰς

βαθμίδας τὰς πρὸ τῶν οἰκιῶν, καὶ ἐν γένει πανταχοῦ ὅπου εἶναι δυνατὸν ἄνθη νὰ ἐκτεθῶσι.

Μετὰ τὰ δενδρότα εἰργάζετο ὁ πατὴρ Ἀκίνος διὰ τὰς ἐπισήμους ἑορτὰς τοῦ Ἰουλίου καὶ τοῦ αὐγούστου, καὶ πρὸ πάντων τοῦ αὐγούστου, ὅτε εἶναι τῆς Παναγίας καὶ τοῦ ἁγίου Λουδοβίκου, καὶ διὰ τοῦτο ἡτοιμάζομεν κατὰ χιλιάδας τὰ λευκάνθημα, τὰς φυξίας, τὰς ῥοδοδάφνας, ὅσα ἐδύναντο νὰ περιλάβωσι τὰ ἀνθοκομεῖά μας. Ἔπρεπεν ὅλα ταῦτα τὰ φυτὰ ν' ἀνθήσωσιν εἰς ῥητὴν ἡμέραν, οὔτε πρὶν, διότι τότε θὰ εἶχον μαρανθῆ καθ' ἣν ἐποχὴν ἐχρειάζοντο, οὔτε μετὰ, διότι τότε δὲν θὰ ἦσαν ἀκόμη εἰς τὴν ἀκμήν των. Ἐννοεῖται ὅτι τοῦτο ἀπαιτεῖ τινα ἐπιδεξιότητα, διότι τίς ὁρίζει τὸν ἥλιον καὶ τὸν καλὸν ἢ κακὸν καιρόν; Ὁ πατὴρ Ἀκίνος ἦτον ἐμπειρότατος ταύτης τῆς τέχνης, καὶ ποτὲ τὰ ἄνθη του δὲν ἐπρολάμβανον τὸν καιρὸν οὐδὲ καθυστέρουν. Ἀλλὰ πόσην μέριμναν εἶχεν ὑπὲρ αὐτῶν, πόσον εἰργάζετο!

Εἰς τὴν ἐποχὴν μέχρις ἧς ἔρθασεν ἡ διήγησίς μου ἡ βλάστησις ἡμῶν ἐφαίνετο προβαίνουσα ἐξαισίως. Ἤμεθα εἰς τὴν πέμπτην τοῦ αὐγούστου, καὶ ὅλα ἡμῶν τὰ φυτὰ ἦσαν ἑτοιμοθαλῆ. Εἰς τὸν κῆπον, εἰς τὸ ὕπαιθρον, τῶν λευκανθήμων προέκυπτον ἤδη τὰ πέταλα, καὶ εἰς τ' ἀνθοκομεῖα, καὶ εἰς τὰ κεκαλυμμένα πλαίσια, ὧν ἐβάφομεν τὰ ὑαλία δι' ὑγρᾶς ἀσβέστου, ὅπως ἀμβλύνομεν τὴν σφοδρότητα τοῦ φωτὸς, αἱ φύξιαι καὶ αἱ ῥοδοδάφναι ἤρχιζον ἤδη ν' ἀνθῶσιν, ἀποτελοῦσαι πυκνοὺς θάμνους, ἢ πυραμίδας κεκαλυμμένας ὑπὸ καλύκων ἄνωθεν ἕως κάτω. Ἦτον τῳόντι ὡραῖον τὸ θέαμα καὶ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἔβλεπον τὸν πατέρα νὰ τρίβῃ τὰς χεῖράς του μετ' εὐχαριστήσεως.

— Καλὸν μῆνα θὰ ἔχωμεν, ἔλεγεν εἰς τοὺς υἱούς του.

Καὶ γελῶν ταπεινῇ τῇ φωνῇ ὑπελόγιζε τί θὰ τῷ ἀποφέρῃ ἡ πώλησις τούτων ὅλων τῶν φυτῶν.

Πολὺ εἴχομεν ἐργασθῆ ὅπως φθάσωμεν εἰς τοῦτο τὸ ἀποτέλεσμα, καὶ χωρὶς στιγμῆς ἀναψυχῆς, οὔτε κἂν τὰς κυριακάς. Ἐπειδὴ ὅμως ὅλα ἦσαν ἕτοιμα καὶ ἐν τάξει, ἀπεφασίσθη ὅτι πρὸς ἀμοιβήν μας θὰ ἐπηγαίνομεν ὅλοι ἐκείνην τὴν κυριακὴν, τὴν 5 αὐγούστου, νὰ γευματίσωμεν εἰς Ἀρκέλλην, εἰς ἑνὸς φίλου τοῦ πατρὸς, κηπουροῦ ὡς αὐτός. Καὶ ὁ Κάπης αὐτὸς ἐπρόκειτο νὰ μᾶς συνοδεύσῃ. Θὰ εἰργαζόμεθα μέχρι τῆς τρίτης ἢ τετάρτης ὥρας μετὰ μεσημβρίαν, καὶ ἔπειτα, μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐργασίας, θὰ ἐκλειδόνομεν τὴν θύραν, καὶ θ' ἀνεχωροῦμεν εὐθύμως, θὰ ἐφθάνομεν εἰς Ἀρκέλλην περὶ τὰς πέντε ἢ ἕξ, καὶ ἔπειτα μετὰ τὸ γεῦμα θὰ ἐπεστρέφομεν ἀμέσως, διὰ νὰ μὴ κοιμηθῶμεν ἐξώρας, καὶ τὴν δευτέραν νὰ ἐξυπνήσωμεν πρωΐ καὶ νὰ ἐίμεθα εὐσταλεῖς καὶ μὴ ἀπηυδημένοι διὰ τὴν ἐργασίαν.

Μεγάλη χαρά!

Ἔγινεν ὡς ἀπεφασίσθη, καὶ λεπτά τινα πρὸ τῆς τετάρτης ὁ πατὴρ ἔστρεφε τὸ κλειδίον τῆς μεγάλης αὐλαίας θύρας.

— Ἐμπρὸς ὅλοι οἱ ὁδοιπόροι! εἶπεν εὐθύμως.

— Κάπη, ἐμπρός.

Καὶ λαβὼν τὴν Λίζαν ἐκ τῆς χειρὸς, ἤρχισα νὰ τρέχω μετ' αὐτῆς, συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν εὐθύμων ὑλακῶν τοῦ Κάπη, πηδῶντος πέριξ ἡμῶν. Ἴσως ἐνόμιζεν ὅτι ἀνεχωροῦμεν διὰ πολὺν καιρὸν νὰ πλανώμεθα εἰς τὰς μεγάλας ὁδοὺς, ὅπερ τῷ ἤρεσκε περισσότερον παρὰ νὰ μένῃ εἰς τὴν οἰκίαν, διότι ἐκεῖ ἐβαρύνετο. Ἐγὼ δὲν εἶχον πάντοτε τὸν καιρὸν ν' ἀσχολῶμαι περὶ αὐτὸν, ὅπερ ἐπροτίμα ἀπὸ πᾶν τι καὶ ἄλλο.

Εἴμεθα ὅλοι ἐστολισμένοι καὶ λαμπροὶ εἰς τὰς ἑορτασίμους ἐνδυμασίας μας. Πολλοὶ ἵσταντο νὰ μᾶς ἰδῶσιν ὅτε διηρχόμεθα. Δὲν ἠξεύρω πῶς ἤμουν ἐγώ· ἀλλ' ἡ Λίζα, φοροῦσα τὸν ψάθινον πέτασσόν της, τὸ κυανοῦν φόρεμά της, καὶ τὰ μικρά της ὑποδήματα ἐκ τερροχρόου πανίου, ἦτον τὸ ὡραιότερον, τὸ ζωηρότερον κοράσιον τοῦ κόσμου· ἦτον ἡ χάρις ἀναμεμιγμένη μετὰ τῆς ζωηρότητος. Οἱ ὀφθαλμοί της, οἱ παλλόμενοι ῥώθωνές της, οἱ ὦμοι, οἱ βραχίονες, αἱ χεῖρές της, ὅλα της τὰ μέλη ἐξέφραζον τὴν εὐχαρίστησίν της.

Ὁ καιρὸς παρῆλθε τάχιστα, ὥστε μόλις τὸν ἠσθάνθην. Τὸ μόνον ὃ ἠξεύρω εἶναι ὅτι, ὅταν ἤμεθα περὶ τὸ τέλος τοῦ γεύματος, εἷς ἐξ ἡμῶν παρετήρησεν ὅτι σύννεφα μαῦρα ἐκάλυπτον τὸν οὐρανὸν πρὸς δυσμὰς, καὶ ἐπειδὴ εἴχομεν στρώσει τὴν τράπεζάν μας εἰς τὸ ὕπαιθρον ὑπὸ μεγάλην κουφοξυλέαν, εὐκόλως ἐνοήσαμεν ὅτι ἐπέκειτο καταιγίς.

— Παιδία, ταχύνετε, πρέπει νὰ ἐπιστρέψωμεν.

Εἰς τὰς λέξεις ταύτας ἐξ ὅλων τῶν στομάτων ἀντήχησεν ἡ ἐπιφώνησις·

— Τόσον ὀγλήγορα;

Ἡ Λίζα τίποτε δὲν ἐξεφώνησεν, ἀλλὰ τὰ σχήματά της ἦσαν ἀρνήσεως καὶ διαμαρτυρήσεως.

— Ὁ ἄνεμος ἤρχισεν, εἶπεν ὁ πατήρ· ἠμπορεῖ νὰ μᾶς θραύσῃ τὰ παράθυρα. Ἐμπρός!

Ἀπόκρισιν ταῦτα δὲν ἐπεδέχοντο· ἠξεύρομεν ὅλοι ὅτι τὰ ὑαλία εἶναι τῶν κηπουρῶν ἡ περιουσία, καὶ ἂν τὰ θραύσῃ ὁ ἄνεμος, ὅτι τοὺς καταστρέφει.

— Προπορεύομαι, εἶπεν ὁ πατήρ. Συνόδευσόν με, Βενιαμὶν, καὶ σὺ, Ἀλέξη· θὰ ταχύνωμεν τὸ βῆμα. Ὁ Ῥεμὶς θὰ ἔλθῃ κατόπιν μετὰ τῆς Στεφανῆς καὶ τῆς Λίζης.

Δὲν ἐπρόκειτο πλέον περὶ γελώτων, καὶ δὲν ἐπρέχομεν πλέον, δὲν ἐπηδῶμεν.

Ὁ οὐρανὸς ἐγίνετο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον μέλας, καὶ ἡ καταιγὶς ἐπήρχετο ταχεῖα· προηγοῦντο δ' αὐτῆς κονιορτοῦ σύννεφα, ἃ ἤγειρε στροβιλίζων ὁ ἀρξάμενος ἤδη νὰ πνέῃ ἄνεμος. Ὅστις κατελαμβάνετο ὑφ' ἑνὸς τῶν στροβίλων τούτων, ἠναγκάζετο νὰ ἵσταται, νὰ στρέφῃ τὰ νῶτα πρὸς τὸν ἄνεμον, καὶ νὰ κλείῃ στόμα καὶ ὀφθαλμοὺς

διὰ τῶν χειρῶν του ἵνα μὴ τυφλωθῇ. Ὅταν ἀνεπνέομεν, ἠσθανόμεθα εἰς τὸ στόμα γεῦσιν χαλίκων.

Αἱ βρονταὶ ἀντήχουν μακρόθεν, καὶ ἐπλησίαζον ταχέως, ἐνίοτε μετὰ σφοδροτέρων ἐκρήξεων.

Ἡ Στεφανὴ καὶ ἐγὼ εἴχομεν λάβει τὴν Λίζαν ἐκ τῶν δύο χειρῶν, καὶ τὴν ἐσύρομεν κατόπιν μας· ἀλλὰ μᾶς παρηκολούθει δυσκόλως, καὶ δὲν ἐπροχωροῦμεν ὅσον ταχέως ἠθέλομεν.

Ἀρά γε θὰ ἐφθάνομεν πρὸ τῆς καταιγίδος;

Θὰ ἔφθανεν ὁ πατὴρ μετὰ τοῦ Ἀλέξη καὶ τοῦ Βενιαμίν;

Δι' ἐκείνους τὸ ζήτημα ἦτον πολὺ σπουδαιότερον. Δι' ἡμᾶς, ἐπρόκειτο μόνον νὰ μὴ βραχῶμεν, ἀλλὰ δι' ἐκείνους νὰ ἐξασφαλίσωσι τὰ πλαίσια ἀπὸ καταστροφῆς, δηλαδὴ νὰ τὰ κλείσωσι διὰ νὰ μὴ τὰ προσβάλῃ ὁ ἄνεμος κάτωθεν, νὰ τὰ φέρῃ ἄνω κάτω.

Οἱ πάταγοι τῶν βροντῶν ἐπανελαμβάνοντο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον συνεχεῖς, καὶ τὰ σύννεφα εἶχον τόσον πυκνωθῆ, ὥστε σχεδὸν ἐνύκτωσε. Ὅταν ὁ ἄνεμος τὰ διήνοιγε, ἐφαίνοντο ποῦ καὶ ποῦ, ἐν τῷ μέσῳ τῶν μελανῶν των στροβίλων, βάθη χαλκόχροα. Προφανῶς τὰ σύννεφα ταῦτα θὰ ἐξερρήγνυντο ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν.

Πρᾶγμα παράδοξον! Μεταξὺ τῶν βροντῶν ἠκούσαμεν κρότον φοβερὸν ἀντηχήσαντα μέχρις ἡμῶν, καὶ ἀκατανόητον· ἐφαίνετο ὡς ἂν σύνταγμα ὅλον ἱππέων ὥρμα ἐμπρὸς, φεῦγον τὴν καταιγίδα. Ἀλλὰ τοῦτο ἦτον ἐξήγησις ἀνόητος. Ἱππεῖς τί ἐζήτουν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο τῶν περιχώρων;

Αἴφνης ἤρχισε νὰ πίπτῃ καὶ χάλαζα. Κατ' ἀρχὰς κόκκοι τινὲς μᾶς ἐκτύπησαν εἰς τὸ πρόσωπον· ἔπειτα ἔπιπτον ὡς χείμαῤῥος, καὶ ἠναγκάσθημεν νὰ καταφύγωμεν ὑπὸ μίαν πύλην.

Τότε δὲ ῥαγδαίαν εἶδον πίπτουσαν τὴν φρικτοτέραν χάλαζαν ἣν δύναταί τις νὰ φανταασθῇ. Ἐν μιᾷ στιγμῇ ἡ ὁδὸς ἐκαλύφθη ὑπὸ λευκοῦ στρώματος, ὡς ἂν ἦτον χειμών· οἱ κόκκοι ἦσαν χονδροὶ ὡς αὐγὰ περιστερῶν, καὶ πίπτοντες ἀπετέλουν θόρυβον μέγαν, καὶ ἐν μέσῳ αὐτοῦ ἠκούετο συνεχῶς καὶ ὁ κρότος θραυομένων ὑέλων. Μετὰ τῆς χαλάζης δ' ἔπιπτον ἐκ τῶν ὀροφῶν κατὰ γῆς καὶ παντοῖα πράγματα, τεμάχια κεραμῶν, τμήματα ἀσβεστοκονίας, σχιστόλιθοι τεθραυσμένοι, καὶ πρὸ πάντων οὗτοι ἀπετέλουν μέλανας σωροὺς ἐπὶ τῆς λευκῆς χαλάζης.

— Φεῦ! αἱ θυρίδες τῶν πλαισίων! ἀνέκραξεν ἡ Στεφανή.

Καὶ εἰς ἐμὲ ὁ αὐτὸς στοχασμὸς μοὶ εἶχεν ἐπέλθει.

— Ἴσως ἔρθασεν ὁ πατὴρ ἐν καιρῷ.

— Καὶ ἂν ἔρθασαν πρὸ τῆς χαλάζης, δὲν θὰ εἶχον καιρὸν νὰ ῥίψουν τὰς ψάθας. Καταστροφή!

— Λέγουν ὅτι ἡ χάλαζα πίπτει κατὰ τόπους μόνον.

— Εἴμεθα πλησίον εἰς τὴν οἰκίαν, ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ἔπεσε καὶ ἐκεῖ. Ἂν πίπτῃ εἰς τὸν κῆπον καθὼς ἐδῶ, ὁ δυστυχής μας πατὴρ τὸ πᾶν ἀπώλεσεν. Ὦ, Θεέ μου! Τόσας ἐλπίδας ἐστήριζεν εἰς αὐτὴν τὴν πώλησιν, καὶ τόσην ἀνάγκην εἶχεν αὐτῶν τῶν χρημάτων!

Χωρὶς καλῶς νὰ ἠξεύρω τὰς τιμὰς τῶν πραγμάτων, εἶχον ὅμως πολλάκις ἀκούσει ὅτι ἡ ἀξία τῶν ὑελωτῶν τούτων θυρίδων ἦτον χιλίων πεντακοσίων ἢ χιλίων ὀκτακοσίων φράγκων ἡ ἑκατοντάς, καὶ ἐνόησα ἀμέσως ὁποία θὰ ἦτον ἡ ἡμετέρα συμφορὰ, ἂν ἡ χάλαζα εἶχε θραύσει τὰς πεντακοσίας ἢ ἑξακοσίας θυρίδας μας, χωρὶς νὰ συνυπολογίσω καὶ τὰ ἀνθοκομεῖα καὶ τὰ φυτά.

Ἤθελον νὰ ἐρωτήσω τὴν Στεφανὴν, ἀλλὰ μόλις ἠδυνάμεθα ν' ἀκουώμεθα, διότι μᾶς ἐκώφευεν ὁ μέγας θόρυβος τῆς πιπτούσης χαλάζης· ἔπειτα δὲ τὸ ἀληθὲς εἶναι καὶ ὅτι ἡ Στεφανὴ δὲν ἐφαίνετο διατεθειμένη νὰ ὁμιλήσῃ. Ἔβλεπε δὲ πέριξ της τὴν χάλαζαν μετ' ἐκφράσεως ἀπογνώσεως ὁμοίας πρὸς τὴν τῶν βλεπόντων τὸν οἶκόν των πυρπολούμενον.

Ἡ φοβερὰ αὕτη χάλαζα πολὺ δὲν διήρκεσε, πέντε ἢ ἓξ λεπτὰ ἴσως, καὶ ἔπαυσεν αἰφνιδίως ὡς αἰφνιδίως εἶχεν ἀρχίσει. Τὸ σύννεφον παρῆλθεν ὑπὲρ τὰ Παρίσια, καὶ ἠδυνήθημεν νὰ ἐξέλθωμεν τῆς πόλης ὅπου εἴχομεν καταφύγει. Εἰς τὸν δρόμον αἱ σκληραὶ καὶ στρογγύλαι χάλαζαι ἐκυλίοντο ὑπὸ τοὺς πόδας μας ὡς οἱ χάλικες τῆς θαλάσσης, καὶ τόσον βαθὺ ἦτον τὸ στρῶμά των, ὥστε οἱ πόδες ἐβυθίζοντο εἰς αὐτὸ μέχρι τῶν ἀστραγάλων.

Ἡ Λίζα δὲν ἠδύνατο νὰ περιπατῇ εἰς τὴν παγωμένην ταύτην χάλαζαν, ἔχουσα πάνινα ὑποδήματα, καὶ τὴν ἐπῆρα εἰς τὴν ῥάχιν μου. Τὸ πρόσωπόν της, τόσον εὔθυμον ὅτε ἠρχόμεθα, ἦτον τῷρα κατατεθλιμμένον, καὶ δάκρυα ἐπλήρουν τοὺς ὀφθαλμούς της.

Πολὺς καιρὸς δὲν μᾶς ἐχρειάσθη ἵνα φθάσωμεν εἰς τὴν οἰκίαν, ἧς εὕρομεν τὴν αὐλαίαν πύλην ἠνεῳγμένην. Ἀμέσως ἐσπεύσαμεν πρὸς τὸν κῆπον.

Τί θέαμα! Πάντα πέριξ ἦσαν τεθραυσμένα, κατασυντετριμμένα· αἱ θυρίδες, τὰ ἄνθη, τὰ τεμάχια τῶν ὑαλίων, οἱ κόκκοι τῆς χαλάζης, ἀπετέλουν σωροὺς, ἄμορφα κράματα, καὶ τοῦ κήπου τούτου ὅστις τὴν αὐγὴν ἀκόμη ἦτον τόσον πλούσιος, τόσον ὡραῖος, οὐδὲν ἔμεινεν εἰμὴ τὰ ἀκατονόμαστα ἐρείπια ταῦτα.

Ποῦ ἦτον ὁ πατήρ;

Οὐδαμοῦ τὸν ἐβλέπομεν, καὶ ζητοῦντές τον ἐφθάσαμεν εἰς τὸ μέγα ἀνθοκομεῖον, οὗ οὐδὲ ἓν ὑαλίον ἔμενεν ἄθραυστον. Ἐκάθητο δὲ, ἢ μᾶλλον ἦτον ἐῤῥιμμένος εἰς ξύλινον σκίμποδα ἐν τῷ μέσῳ τῶν συντριμμάτων ἄτινα ἐκάλυπτον τὸ ἔδαφος, καὶ παρ' αὐτὸν ἵσταντο ἀκίνητοι ὁ Ἀλέξης καὶ ὁ Βενιαμίν.

— Ὦ δυστυχῆ μου παιδία! ἀνέκραξεν ὑψῶν τὴν κεφαλὴν ὅτε ἐπλησιάζομεν· καὶ ἐννοήσας ἡμᾶς ἐκ τοῦ κρότου τῶν ὑπὸ τοὺς πόδας μας θραυομένων ὑέλων· ὦ δυστυχῆ μου παιδία!

Καὶ λαβὼν τὴν Λίζαν εἰς τὰς ἀγκάλας του, ἤρχισε νὰ κλαίῃ χωρὶς νὰ εἰπῇ μίαν λέξιν.

Τί νὰ εἰπῇ;

Ἦτον καταστροφή· ὅσον δὲ μεγάλη καὶ ἂν ἦτον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, ἦτον ἔτι μεγαλητέρα διὰ τ' ἀποτελέσματα.

Μετ' ὀλίγον ἔμαθον παρὰ τῆς Στεφανῆς καὶ παρὰ τῶν παιδίων πόσον δεδικαιολογημένη ἦτον τοῦ πατρὸς ἡ ἀπελπισία. Πρὸ δέκα ἐτῶν εἶχεν ἀγοράσει ὁ πατὴρ τὸν κῆπον τοῦτον, καὶ εἶχεν οἰκοδομήσει τὴν οἰκίαν ὁ ἴδιος. Ὁ πωλήσας εἰς αὐτὸν τὸ γήπεδον τῷ εἶχε δανείσει καὶ χρήματα διὰ ν' ἀγοράσῃ τὸ ὑλικὸν τὸ ἀναγκαῖον εἰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἀνθοκόμου. Συνεφωνήθη δὲ ν' ἀποδοθῇ τὸ δάνειον δι' ἐτησίων δόσεων ἐντὸς δεκαπέντε ἐτῶν. Δι' ἐπιμελοῦς ἐργασίας καὶ διὰ παντοίων στερήσεων εἶχε κατορθώσει ὁ πατὴρ νὰ πληρώσῃ ὡς τότε ἀκριβῶς τὰς δόσεις του· καὶ τόσον ἀναγκαιοτέρα ἦτον ἡ ἀκρίβεια αὕτη τῶν πληρωμῶν, καθ' ὅσον ὁ πωλητὴς μίαν μόνον περίστασιν περιέμενε, δηλαδὴ μίαν μόνον ἀναβολὴν, διὰ νὰ τῷ ἀφαιρέσῃ τὸ γήπεδον, τὴν οἰκίαν, τὸ ὑλικὸν, κρατῶν, ἐννοεῖται, καὶ τὰς δέκα δόσεις ἃς εἶχεν ἤδη λάβει. Φαίνεται μάλιστα ὅτι αὕτη ἦτον ἡ κερδοσκοπικὴ πρόθεσίς του, καὶ ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι ἐπὶ τῶν δεκαπέντε ἐτῶν θὰ ἤρχετο μία περίστασις καθ' ἣν ὁ πατὴρ δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ πληρώσῃ, ἐνήργησε τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην, ἥτις δι' αὐτὸν ἦτον ὅλως ἀκίνδυνος, ἐν ᾧ διὰ τὸν ὀφειλέτην ἦτο πλήρης κινδύνων.

Ἰδοὺ λοιπὸν, ἡ χάλαζα ἔφερε τὴν ἡμέραν ἐκείνην.

Καὶ τώρα, τί θὰ ἐγίνετο;

Πολὺν καιρὸν δὲν ἐμείναμεν ἐν τῇ ἀβεβαιότητι, καὶ τὴν ἐπαύριον τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ὁ Ἀκίνος ὤφειλε νὰ πληρώσῃ τὴν ἐτησίαν του δόσιν ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν φυτῶν, εἴδομεν ἐλθόντα εἰς τὴν οἰκίαν κύριον μέλανα ἐνδύματα ἔχοντα, ὅστις πολὺ περιποιητικὸς δὲν ἐφαίνετο, καὶ μᾶς ἔδωκε χαρτίον σεσημασμένον, ἀφ' οὗ ἔγραψέ τινας λέξεις εἰς αὐτὸ, εἰς γραμμὴν ἥτις ἔμενεν ἄγραφος.

Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἦτον δικαστικὸς κλητήρ.

Ἐξ ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἤρχισε νὰ ἐπανέρχηται συνεχέστατα, ὥστε μέχρι τέλους ἐγνώριζε καὶ τὰ ὀνόματα ὅλων ἡμῶν.

— Καλ' ἡμέρα, Ῥεμὴ, καλ' ἡμέρα, Ἀλέξη, ἔλεγε. Εἶσθε καλὰ, κυρία Στεφανή;

Καὶ μᾶς ἔδιδε τὸν σεσημασμένον του χάρτην, ὡς εἰς φίλους.

— Καλὴν ἐντάμωσιν, παιδία!

— Κατὰ διαβόλου!

Ὁ πατὴρ δὲν ἔμενε πλέον εἰς τὴν οἰκίαν, ἀλλ' ἔτρεχεν εἰς τὴν πόλιν. Ποῦ ἐπήγαινε; Δὲν ἠξεύρω, διότι ἐκεῖνος, ὁ ἄλλοτε τόσον ὁμιλητικὸς, λέξιν τώρα δὲν ἐξεστόμει. Ἐπήγαινε διὰ τὰς ὑποθέσεις, βεβαίως εἰς τὰ δικαστήρια.

Ἡ ἰδέα αὕτη μὲ κατετρόμαζε. Καὶ ὁ Βιτάλης ἐπῆγεν εἰς τὰ δικαστήρια, καὶ ἤξευρον τί τῷ συνέβη.

Ὡς πρὸς τὸν πατέρα τὸ ἀποτέλεσμα ἐβράδυνε πολὺ περισσότερον, καὶ οὕτω παρῆλθε μέρος τοῦ χειμῶνος. Ἐπειδὴ, ἐννοεῖται, δὲν ἐδυνήθημεν νὰ ἐπισκευάσωμεν τὰ ἀνθοκομεῖα καὶ ν' ἀνανεώσωμεν τὰ ὑαλία εἰς τὰ πλαίσια, ἐκαλλιεργοῦμεν εἰς τὸν κῆπον λαχανικὰ καὶ ἄνθη μὴ ἀπαιτοῦντα προφυλάξεις. Πολὺ προσοδοφόρον δὲν ἦτον τοῦτο, ἀλλ' ὅπως δήποτε κάτι θ' ἀπέφερε, καὶ ἔπειτα ἦτον ἐργασία.

Μίαν ἑσπέραν ὁ πατὴρ ἐπέστρεψε πλέον καταβεβλημένος ἀκόμη παρ' ἄλλοτε.

— Παιδία, εἶπεν, ἐτελείωσε.

Ἠθέλησα νὰ ἐξέλθω, διότι ἐνόησα ὅτι περὶ σπουδαίου ἐπρόκειτο, καὶ ἐπειδὴ ἀπετείνετο εἰς τὰ παιδία του, ἔκρινα ὅτι δὲν πρέπει νὰ εἶμαι παρὼν ν' ἀκούσω.

Ἀλλὰ μοὶ ἔνευσε νὰ μείνω.

— Δὲν εἶσαι τῆς οἰκογενείας; εἶπε. Εἶσαι μὲν πολὺ νέος διὰ ν' ἀκούσῃς ὅ,τι ἔχω νὰ σ' εἰπῶ, ἀλλὰ τόσον ἐδοκιμάσθης ὑπὸ τῆς δυστυχίας, ὥστε ἠμπορεῖς νὰ μ' ἐννοήσῃς. Παιδία, θὰ σᾶς ἀφήσω.

Ὅλα τὰ παιδία ἀνεφώνησαν καὶ ἐξέπεμψαν κραυγὴν θλίψεως.

Ἡ Λίζα ἐπήδησεν εἰς τὴν ἀγκάλην του, καὶ τὸν ἐφίλησε κλαίουσα.

— Ὦ! ἐννοεῖται ὅτι θέλησίς μου δὲν εἶναι ν' ἀφήσω παιδία καλὰ ὡς εἶσθε σεῖς, ἀγαπητὴν κόρην ὡς εἶναι ἡ Λίζα.

Καὶ τὴν ἔσφιγξεν εἰς τὴν καρδίαν του.

— Ἀλλὰ κατεδικάσθην νὰ πληρώσω, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔχω χρήματα, θὰ τὰ πωλήσω ὅλα ἐδῶ, καὶ ἐπειδὴ αὐτὰ δὲν θὰ φθάσουν, θὰ μὲ ῥίψουν εἰς τὴν φυλακὴν, ὅπου θὰ μείνω πέντε ἔτη. Ἀφ' οὗ δὲν ἠμπορῶ νὰ πληρώσω διὰ χρημάτων, θὰ πληρώσω διὰ τοῦ σώματος, διὰ τῆς ἐλευθερίας μου.

Τότε ἠρχίσαμεν ὅλοι νὰ κλαίωμεν.

— Λυπηρὸν εἶναι, εἶπεν, ἀλλὰ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ὑπάγωμεν ἐναντίον τοῦ νόμου, καὶ τοιοῦτος εἶναι ὁ νόμος. Φαίνεται ὅτι ἄλλοτε ἦτον ἀκόμη αὐστηρότερος,—τοῦτο μοὶ εἶπεν ὁ δικηγόρος μου,—καὶ ὅτι ὅταν ὁ ὀφειλέτης δὲν ἠμπόρει νὰ πληρώσῃ τοὺς δανειστάς του, εἶχον αὐτοὶ τὸ δικαίωμα νὰ κατακερματίσουν τὸ σῶμά του, καὶ νὰ διανεμηθῶσιν ὅσα μέρη αὐτοῦ ἤθελον· ἐμὲ εἰς τὴν φυλακὴν μόνον μὲ στέλλουν. Ἐκεῖ θὰ εἶμαι βεβαίως μετ' ὀλίγας ἡμέρας, καὶ θὰ μείνω πέντε ἔτη. Τί θὰ γίνετε σεῖς εἰς τὸ διάστημα τοῦτο; Ἰδοὺ τὸ φοβερόν.

Ἔπειτα ἐπῆλθε σιωπὴ· ποίαν ἐντύπωσιν ἀπετέλεσεν εἰς τὰ ἄλλα παιδία, δὲν τὸ ἠξεύρω· δι' ἐμὲ ὅμως ὑπῆρξε φρικτή.

— Ἐννοεῖτε βεβαίως ὅτι δὲν παρέλειψα νὰ σκεφθῶ περὶ τούτου· καὶ ἰδοὺ τί ἀπεφάσισα διὰ

νὰ μὴ μείνητε μόνοι καὶ ἐγκαταλελειμμένοι ἀφ' οὗ φυλακισθῶ.

Τότε μοὶ ἐπανῆλθε μικρὰ ἐλπίς.

— Ὁ Ῥεμὴς θὰ γράψῃ εἰς τὴν ἀδελφήν μου Αἰκατερίνην Συριώτου εἰς Δρευζὺ τῆς Νιεύρης, θὰ τῇ ἐξηγήσῃ τὴν θέσιν τῶν πραγμάτων, καὶ θὰ τὴν παρακαλέσῃ νὰ ἔλθῃ. Μετὰ τῆς Αἰκατερίνης δὲ, ἥτις εὐκόλως δὲν τὰ χάνει, καὶ εἶναι τῶν ὑποθέσεων ἔμπειρος, θ' ἀποφασίσωμεν τί εἶναι τὸ καλήτερον.

Ἦτον ἡ πρώτη ἐπιστολὴ αὐτὴ ἣν ἔγραφον, ἐπίπονος καὶ σκληρὰ ἀρχή!

Ἂν καὶ οἱ λόγοι τοῦ πατρὸς ἦσαν ἀόριστοι, περιεῖχον ὅμως μίαν ἐλπίδα, καὶ εἰς ἣν ἤμεθα θέσιν, πολὺ ἦτον καὶ τὸ νὰ ἐλπίζωμεν.

Ἀλλὰ τί;

Δὲν τὸ ἐβλέπομεν, καὶ ὅμως ἠλπίζομεν. Ἡ Αἰκατερίνη θὰ ἤρχετο, καὶ ἦτον γυνὴ ἔμπειρος τῶν ὑποθέσεων· τοῦτο ἤρκει εἰς παιδία ἀφελῆ καὶ ἀνίδεα ὡς ἡμεῖς ἤμεθα.

Διὰ τοὺς ἐμπείρους τῶν ὑποθέσεων δὲν ὑπάρχουσι δυσκολίαι εἰς τὸν κόσμον τοῦτον.

Ἀλλὰ δὲν ἦλθεν ὅσον ταχέως ἐφανταζόμεθα, καὶ οἱ κλητῆρες οἱ ἐκτελοῦντες τὴν προσωποκράτησιν τῶν ὀφειλετῶν ἔφθασαν πρὸ αὐτῆς.

Ὁ πατὴρ ἔμελλε νὰ ὑπάγῃ εἰς ἑνὸς φίλου του, ὅτε, ἐξερχόμενος τῆς οἰκίας, τοὺς ἀπήντησεν ἐμπρός του. Τὸν συνῴδευον δὲ καὶ ἐγὼ, καὶ ἐν ἀκαρεῖ μᾶς περιεκύκλωσαν· ἀλλ' ἦτον περιττὸν, διότι ὁ πατὴρ δὲν διελογίζετο νὰ φύγῃ· ὡχρίασε δὲ ὡς ἂν ἔμελλε νὰ λιποθυμήσῃ, καὶ ἐζήτησε παρὰ τῶν φυλάκων διὰ φωνῆς ἀσθενοῦς τὴν ἄδειαν νὰ φιλήσῃ τὰ τέκνα του.

— Μὴ λυπεῖσαι τόσον, καλέ μου ἄνθρωπε, εἶπεν ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν· ἡ φυλακὴ τῶν χρεῶν δὲν εἶναι πολὺ φοβερὰ, καὶ ἀπαντᾷ τις ἐκεῖ καλοὺς συντρόφους.

Ἡμεῖς ἐμείναμεν εἰς τὴν οἰκίαν, περιστοιχούμενοι ὑπὸ τῶν κλητήρων.

Ἐγὼ δ' ἐπῆγα εἰς τὸν κῆπον νὰ φέρω τὰ παιδία.

Εἰς τὴν ἐπιστροφὴν εὕρομεν τὸν πατέρα κρατοῦντα εἰς τὰς ἀγκάλας του τὴν Λίζαν, ἥτις ἔκλαιε ποταμηδόν.

Τότε εἷς τῶν κλητήρων τῷ ὡμίλησεν εἰς τὸ αὐτίον, ἀλλὰ δὲν ἤκουσα τί τοῦ εἶπε.

— Ναὶ, ἀπεκρίθη ὁ πατὴρ, ἔχετε δίκαιον· πρέπει.

Καὶ ἐγερθεὶς ἀποτόμως, ἀφῆκε τὴν Λίζαν κατὰ γῆς. Ἐκείνη ὅμως τὸν συνέλαβε, καὶ δὲν ἤθελε ν' ἀφήσῃ τὴν χεῖρά του.

Τότε ἐφίλησε τὴν Στεφανὴν, τὸν Ἀλέξην καὶ τὸν Βενιαμίν.

Ἐγὼ δ' ἔμεναν εἰς μίαν γωνίαν, θαμβοὺς ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκ δακρύων· ἀλλὰ καλέσας με,

— Καὶ σὺ, Ῥεμὴ, εἶπε, δὲν ἔρχεσαι νὰ μὲ ἐναγκαλισθῇς; Καὶ σὺ δὲν εἶσαι παιδίον μου;

Ἤμεθα ἐκτὸς ἡμῶν αὐτῶν.

— Μείνατε, εἶπεν ὁ πατὴρ ἐπιτακτικῶς. Σᾶς τὸ διατάττω.

Καὶ ταχέως ἐξῆλθεν, ἀφ' οὗ ἔθηκε τὴν χεῖρα τῆς Λίζας εἰς τὴν χεῖρα τῆς Στεφανῆς.

Ἠθέλησα νὰ τὸν παρακολουθήσω, καὶ διηυθυνόμην πρὸς τὴν θύραν· ἀλλ' ἡ Στεφανὴ μοὶ ἔνευσε νὰ σταθῶ.

Ποῦ θὰ ἐπήγαινον; Τί θὰ ἔκαμνον;

Ἐμείναμεν ὡς νεκροὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ μαγειρείου· ἐκλαίομεν, καὶ κανεὶς δὲν εὕρισκε νὰ εἰπῇ μίαν λέξιν.

Ποίαν λέξιν;

Τὸ ἠξεύρομεν ὅτι ἡ φυλάκισις αὕτη ὀλίγον θὰ ἐγίνετο, ἀλλ' ἐνομίζομεν ὅτι ἡ Αἰκατερίνη θὰ ἦτον τότε μεθ' ἡμῶν, καὶ ἡ Αἰκατερίνη ἦτον ἡ προστασία μας.

Ἀλλ' ἡ Αἰκατερίνη δὲν εἶχεν ἔλθει.

Ἔφθασεν ὅμως μίαν ὥραν περίπου μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ πατρὸς, καὶ μᾶς εὗρεν ὅλους εἰς τὸ μαγειρεῖον, ὅπου οὐδὲ μίαν λέξιν δὲν εἴχομεν ἀνταλλάξει. Ἐκείνη ἥτις ὡς τῆς στιγμῆς ἐκείνης μᾶς ὑπεστήριξεν, ἦτον ἤδη καὶ αὐτὴ κατασυντετριμμένη· ἡ Στεφανὴ, ἡ τόσον ἀνδρεία ψυχὴ, τόσον δυσκαταγώνιστος, ἦτον ἤδη ἀσθενὴς ὡς ἡμεῖς. Δὲν μᾶς ἐνεθάρρυνε πλέον, δὲν εἶχε θέλησιν, ἔπαυσε νὰ διευθύνῃ, καὶ ἦτον ὅλη παραδεδομένη εἰς τὴν λύπην της, καταστέλλουσα αὐτὴν μόνον ἵνα παρηγορῇ τὴν τῆς Λίζας. Ὁ κυβερνήτης ἔπεσεν εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἡμεῖς τὰ παιδία, χωρὶς κανένα εἰς τὸ πηδάλιον, χωρὶς φάρου πρὸς ὃν νὰ πλέωμεν, χωρὶς οὐδενὸς ὅστις νὰ μᾶς φέρῃ εἰς τὸν λιμένα, χωρὶς κἂν νὰ ἠξεύρωμεν ἂν δι' ἡμᾶς ὑπῆρχε λιμὴν, ἐμένομεν ἀπολωλότες ἐν μέσῳ τοῦ πελάγους τοῦ βίου, παραῤῥιπτόμενοι ὑπὸ τῶν ἀνέμων, πάσης ἰδέας, παντὸς κινήματος ἀνεπιδέκτοι, ἔντρομοι τὸν νοῦν, ἀπέλπιδες τὴν καρδίαν.

Σπανία γυνὴ ἦτον ἡ θεία Αἰκατερίνα. Εἶχε πρωτοβουλίαν καὶ θέλησιν. Εἶχεν ὑπηρετήσει ὡς τροφὸς εἰς τὰ Παρίσια ἐπὶ δέκα ἔτη, κατὰ πέντε διαφόρους ἐποχάς. Ἐγνώριζε τοῦ κόσμου τὰς δυσκολίας, καὶ, ὡς ἔλεγεν ἡ ἰδία, ἤξευρε νὰ εὑρίσκῃ τὰ νερά της.

Ἀνακούφισις ἦτον δι' ἡμᾶς νὰ τὴν ἀκούωμεν νὰ μᾶς προστάζῃ καὶ νὰ τῇ ὑπακούωμεν. Εἴχομεν εὕρει ὁδοδείκτην· ὠρθώθημεν εἰς τοὺς πόδας μας πάλιν.

Χωρικὴ, ἄνευ ἀνατροφῆς καὶ ἄνευ περιουσίας, βαρεῖαν εὐθύνην ἀνεδέχετο διὰ μιᾶς. Καὶ γενναιότεροι ἐδύναντο νὰ ἐνδοιάσωσιν. Ἀνελάμβανεν οἰκογένειαν ὀρφανῶν, ὧν ὁ πρεσβύτερος δὲν ἦτον δεκαέξαετὴς, καὶ ἡ νεωτέρα ἦτον βωβή. Πῶς νὰ οἰκονομήσῃ αὐτὰ τὰ παιδία; Πῶς νὰ τ' ἀναδεχθῇ ὅταν μετὰ δυσκολίας ἔζῃ καὶ ἡ ἰδία;

Ὁ πατὴρ ἑνὸς τῶν παιδίων ἃ εἶχε γαλακτουχήσει ἦτον συμβολαιογράφος. Ἐκεῖνον ἐπῆγε καὶ ἐσυμβουλεύθη, καὶ μετ' ἐκείνου, κατὰ τὴν γνώμην

καὶ διὰ τῆς ἐπιμελείας του, ἀπεφασίσθη ἡ τύχη μας. Μετὰ ταῦτα ἐπῆγε καὶ συνενοήθη μετὰ τοῦ πατρὸς εἰς τὴν φυλακήν, καὶ ὀκτὼ ἡμέρας μετὰ τὴν ἄφιξίν της εἰς τὰ Παρίσια, χωρὶς οὔτε ἅπαξ νὰ μᾶς εἰπῇ τι περὶ τῶν διαβημάτων καὶ τῶν σκοπῶν της, μᾶς ἐγνωστοποίησε τ' ἀποφασισθέντα.

Ἐπειδὴ ἤμεθα πολὺ μικροὶ διὰ νὰ ἐργαζώμεθα μόνοι, ἕκαστον παιδίον θὰ ἐπήγαινεν εἴς τινος συγγενοῦς, θείου ἢ θείας, ὅστις θὰ ἤθελε νὰ τὸ δεχθῇ.

Ἡ Λίζα, εἰς τῆς θείας Αἰκατερίνης εἰς Μορβάν.

Ὁ Ἀλέξης, εἰς θείου τινὸς, ὅστις ἦτον μεταλλωρύχος εἰς Βάρσην κατὰ τὴν ἐπαρχίαν τῶν Σεβεννῶν.

Ὁ Βενιαμὶν, εἰς ἄλλου θείου ὅστις ἦτον κηπουρὸς εἰς ἅγιον Κεντίνον.

Ἡ δὲ Στεφανὴ, εἰς θείας νενυμφευμένης εἰς Χαρέντην, τὴν παραθαλασσίαν, εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἐσνάνδην.

Ἤκουον τὰς διατάξεις ταύτας, καὶ περιέμενον νὰ ἔλθῃ ἡ σειρά μου. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ θεία Αἰκατερίνα ἔπαυσεν ὁμιλοῦσα, ἐπροχώρησα.

— Καὶ ἐγώ ; εἶπον.

— Σύ ; Ἀλλὰ σὺ δὲν εἶσαι τῆς οἰκογενείας.

— Θὰ ἐργασθῶ διὰ σᾶς.

— Δὲν εἶσαι τῆς οἰκογενείας.

— Ἐρωτήσατε τὸν Ἀλέξην καὶ τὸν Βενιαμὶν ἂν δὲν ἐργάζωμαι μὲ προθυμίαν.

— Καὶ τρώγεις ἐπίσης μὲ προθυμίαν· δὲν εἶναι ἀληθές ;

— Ναὶ, ναὶ, εἶναι τῆς οἰκογενείας, εἶπον ὅλοι.

Τότε ἐπροχώρησεν ἡ Λίζα, καὶ ἤνωσε τὰς χεῖράς της ἐμπρὸς τῆς θείας μετὰ σχήματος εὐγλωττοτέρου ὅλων τῶν λόγων.

— Φιλτάτη μου, εἶπεν ἡ θεία Αἰκατερίνα, σ' ἐννοῶ κάλλιστα. Θέλεις νὰ ἔλθῃ μὲ σέ. Ἀλλὰ βλέπεις ; Εἰς τὴν ζωὴν δὲν γίνεται πάντοτε ὅ,τι θέλομεν. Σὺ εἶσαι ἀνεψιά μου, καὶ ὅταν θὰ φθάσωμεν εἰς τὴν οἰκίαν μας, ἂν ὁ ἐδικός μου εἰπῇ στραβὴν λέξιν, ἢ δείξῃ δυσαρέσκειαν εἰς τὴν τράπεζαν, μίαν λέξιν θὰ ἔχω ν' ἀποκρίνωμαι· «Εἶναι τῆς οἰκογενείας μας. Ποῖος θὰ τὴν λυπηθῇ, ἂν ἡμεῖς δὲν τὴν λυπηθῶμεν ;» Καὶ ὅ,τι σοὶ λέγω δι' ἡμᾶς εἶναι ἀληθὲς καὶ διὰ τὸν θεῖον τοῦ ἁγίου Κεντίνου, διὰ τὸν θεῖον τῆς Βάρσης καὶ διὰ τὴν θείαν τῆς Ἐσνάνδης. Ὅστις δέχεται τοὺς συγγενεῖς του δὲν δέχεται διὰ τοῦτο καὶ τοὺς ξένους. Διὰ τὴν οἰκογένειαν εἶναι ὀλίγος ὁ ἄρτος· δὲν περισσεύει δι' ὅλον τὸν κόσμον.

Εἶδον ἀμέσως ὅτι τίποτε δὲν ἐδύνατο νὰ γίνῃ, τίποτε δὲν εἶχον νὰ προσθέσω. Ὅ,τι ἔλεγεν ἦτον ἀληθέστατον. «Δὲν ἤμην τῆς οἰκογενείας». Δὲν εἶχον τίποτε ν' ἀπαιτῶ. Ἂν ἐζήτουν, θὰ ἤμην ἐπαίτης. Καὶ ὅμως, μήπως θὰ τοὺς ἠγάπων περισσότερον ἂν ἤμην τῆς οἰκογενείας των ; Ὁ Ἀλέξης, ὁ Βενιαμὶν δὲν ἦσαν ἀδελφοί μου ; ἀδελφαί μου δὲν ἦσαν ἡ Στεφανὴ καὶ ἡ Λίζα ; Δὲν τοὺς ἠγάπων ὅσον ἔπρεπε ; καὶ ἡ Λίζα δὲν μὲ ἠγάπα ὅσον τὸν Ἀλέξην ἢ τὸν Βενιαμίν ;

Ἡ θεία Αἰκατερίνα ποτὲ δὲν ἀνέβαλλε τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀποφάσεών της. Μᾶς εἰδοποίησεν ὅτι θὰ ἐχωριζόμεθα τὴν ἐπαύριον τὸ πρωΐ, καὶ τοῦτο εἰποῦσα μᾶς ἔστειλε νὰ κοιμηθῶμεν.

Μόλις ἐπήγομεν εἰς τὸν κοιτῶνά μας, καὶ ὅλοι μὲ ἐτριγύρισαν, καὶ ἡ Λίζα ἐῤῥίφθη ἐπάνω μου κλαίουσα. Τότε ἐνόησα, ὅτι ἂν καὶ τοὺς ἔτηκεν ἡ λύπη τοῦ χωρισμοῦ, ἀλλ' ἐμὲ ἐσυλλογίζοντο, ἐμὲ ἐλυποῦντο, καὶ ᾐσθάνθην ὅτι ἤμην ἀδελφός των. Τότε μία ἰδέα ἐπῆλθεν εἰς τὸν τεταραγμένον μου νοῦν, ἢ μᾶλλον, διότι πρέπει νὰ εἰπῶ τὸ καλὸν καθὼς τὸ κακὸν, μία ἔμπνευσις τῆς καρδίας μοὶ ἀνέβη εἰς τὸν νοῦν ἀπὸ τῆς καρδίας.

— Ἀκούσατε, εἶπον. Βλέπω ὅτι ἂν οἱ συγγενεῖς σας δὲν μὲ θέλουν, σεῖς ὅμως, σεῖς μὲ ἔχετε τῆς οἰκογενείας σας.

— Ναὶ, εἶπον καὶ οἱ τρεῖς· θὰ εἶσαι πάντοτε ἀδελφός μας.

Ἡ δὲ Λίζα, ἐπειδὴ δὲν ἠμπόρει νὰ ὁμιλήσῃ, ἐπεκύρωσε τὰς λέξεις ταύτας σφίγγουσά μοι τὴν χεῖρα καὶ στηρίξασα ἐπ' ἐμὲ βλέμμα τόσον βαθὺ, ὥστε τὰ δάκρυα μοὶ ἦλθον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς.

— Αἴ λοιπὸν, ναί ! θὰ εἶμαι ἀδελφός σας καὶ θὰ σᾶς τὸ ἀποδείξω.

— Ποῦ θέλεις νὰ ὑπάγῃς ; ἠρώτησεν ὁ Βενιαμίν.

— Ὑπάρχει μία θέσις εἰς τοῦ Περνύτου. Θέλεις αὔριον τὸ πρωΐ νὰ ὑπάγω νὰ τὴν ζητήσω διὰ σέ ; εἶπεν ἡ Στεφανή.

— Δὲν θέλω νὰ λάβω θέσιν· ἂν λάβω, θὰ πρέπῃ νὰ μείνω εἰς τὰ Παρίσια, καὶ τότε πλέον δὲν θὰ σᾶς βλέπω. Θὰ φορέσω πάλιν τὴν προβειάν μου, θὰ λάβω τὴν ἅρπαν μου ἀπὸ τοῦ καρφίου, ὅπου τὴν ἐκρέμασεν ὁ πατὴρ, καὶ θὰ πηγαίνω ἀπὸ Ἁγίου Κεντίνου εἰς Βάρσην, ἀπὸ Βάρσης εἰς Ἐσνάνδην, ἀπὸ Ἐσνάνδης εἰς Δρευζὺ, θὰ σᾶς βλέπω ὅλους, τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον, καὶ οὕτω δι' ἐμὲ θὰ ἦσθε πάντοτε ἡνωμένοι. Δὲν ἐλησμόνησα οὔτε τὰ ἄσματά μου, οὔτε τοὺς σκοποὺς τῶν χορῶν. Οὕτω θὰ κερδίζω τὸν ἄρτον μου.

Εὐχαρίστησις ἔλαμψεν εἰς ὅλων τὰ πρόσωπα, καὶ εἶδον ὅτι ἡ ἰδέα μου ἀνταπεκρίνετο εἰς τὰς εὐχάς των, δι' ὃ καὶ ἐν μέσῳ τῆς θλίψεως ᾐσθάνθην ἐμαυτὸν εὐτυχῆ. Ἐπὶ πολλὴν ὥραν ὡμιλήσαμεν περὶ τοῦ σχεδίου ἡμῶν, περὶ τοῦ χωρισμοῦ, περὶ τῶν συνεντεύξεων, περὶ τοῦ παρελθόντος, περὶ τοῦ μέλλοντος. Ἔπειτα ἡ Στεφανὴ ἠθέλησε νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὰς κλίνας μας· ἀλλὰ κανεὶς δὲν ἐκοιμήθη καλῶς ἐκείνην τὴν νύκτα, καὶ ἐγὼ ὀλιγώτερον ἴσως ἀφ' ὅλους τοὺς ἄλλους.

Τὴν ἐπαύριον, ἀπὸ τὰ χαράγματα, ἡ Λίζα μ' ἔφερεν εἰς τὸν κῆπον. Ἐνόησα δ' ὅτι εἶχε κάτι νὰ μ' εἰπῇ.

— Θέλεις νὰ μοὶ ὁμιλήσῃς ;

Τότε ἔνευσε καταφατικῶς.

— Λυπεῖσαι διὰ τὸν χωρισμόν μας· δὲν ἔχεις ἀνάγκην νὰ μοὶ τὸ εἰπῇς· τὸ βλέπω εἰς τοὺς ὀφθαλμούς σου, καὶ τὸ αἰσθάνομαι εἰς τὴν καρδίαν μου.

Μοὶ ἔνευσε δὲ τότε ὅτι δὲν ἐπρόκειτο περὶ τούτου.

— Μετὰ δεκαπέντε ἡμέρας θὰ εἶμαι εἰς Δρευζύ.

Τότε ἐκίνησεν ἐκείνη τὴν κεφαλήν.

— Δὲν θέλεις νὰ ὑπάγω εἰς Δρευζύ ;

Διὰ νὰ συνεννοηθῶμεν συνήθως προσέτρεχον εἰς ἐρωτήσεις, καὶ μοὶ ἀπεκρίνετο δι' ἑνὸς σχήματος ἀρνητικοῦ ἢ καταφατικοῦ.

Μοὶ εἶπε λοιπὸν ὅτι θέλει νὰ ἔλθω εἰς Δρευζύ· ἀλλ' ἐκτείνασα τὴν χεῖρα πρὸς τρεῖς διαφόρους διευθύνσεις, μοὶ ἔδωκε νὰ ἐννοήσω ὅτι πρὶν ἔπρεπε νὰ ὑπάγω νὰ ἴδω τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τὴν ἀδελφήν της.

— Θέλεις νὰ ὑπάγω πρὶν εἰς Βάρσην, εἰς Ἐσνάνδην καὶ εἰς Ἅγιον Κεντίνον ;

Ἐμειδίασε τότε χαίρουσα διότι τὴν ἐνόησα.

— Διατί ; Ἐγὼ σὲ ἤθελον νὰ ἴδω πρώτην.

Διὰ τῶν χειρῶν της δὲ, διὰ τῶν χειλέων, καὶ πρὸ πάντων διὰ τῶν ὀφθαλμῶν της μοὶ ἐξήγησε διὰ τί μοὶ ἐζήτει τοῦτο. Ἰδοὺ, μεταφράζω ὅ,τι μοὶ εἶπε·

— Διὰ νὰ μάθω εἰδήσεις περὶ τῆς Στεφανῆς, περὶ τοῦ Ἀλέξη καὶ τοῦ Βενιαμὶν, εἶναι ἀνάγκη νὰ τοὺς ἴδῃς πρώτους ἐκείνους. Ἔπειτα θὰ ἔλθῃς εἰς Δρευζὺ, καὶ θὰ μοὶ ἐπαναλάβῃς ὅ,τι εἴδες, ὅ,τι σοὶ εἶπον.

Φιλτάτη Λίζα !

Ἐπρόκειτο ν' ἀναχωρήσουν εἰς τὰς ὀκτὼ τὸ πρωΐ, καὶ ἡ θεία Αἰκατερίνη εἶχε ζητήσει μεγάλην ἅμαξαν διὰ νὰ τοὺς ὑπάγῃ πρῶτον εἰς τὴν φυλακὴν ν' ἀσπασθοῦν τὸν πατέρα των, καὶ ἔπειτα ἕκαστον μὲ τὰ ὀλίγα του σκεύη εἰς τὸν σιδηρόδρομον.

Εἰς τὰς ἑπτὰ μ' ἐπῆρεν ἡ Στεφανὴ εἰς τὸν κῆπον.

— Θὰ χωρισθῶμεν, μοὶ εἶπεν. Ἤθελον νὰ σοὶ δώσω ἓν ἐνθύμημα· λάβε τοῦτο. Εἶναι βελονοθήκη, καὶ περιέχει κλωστὴν, βελόνας καὶ ἀκόμη καὶ ψαλλίδιον. Μοὶ τὴν εἶχε δώσει ὁ ἀνάδοχός μου. Εἰς τὸν δρόμον θὰ τὴν χρειασθῇς, διότι δὲν θὰ εἶμαι ἐγὼ ἐκεῖ νὰ σοῦ ἐμβαλλόνω ὅ,τι ἐξηλωθῇ καὶ νὰ ῥάπτω τὰ κομβία σου. Ὅταν μεταχειρίζεσαι τὸ ψαλλίδιόν μου, θὰ μ' ἐνθυμῆσαι.

Ἐν ᾧ δὲ μοὶ ὡμίλει ἡ Στεφανὴ, ὁ Ἀλέξης πηγαινοήρχετο πέριξ. Ἀφ' οὗ δ' ἐκείνη ἐμβῆκεν εἰς τὴν οἰκίαν καὶ ἐγὼ εἶχον μείνει εἰς τὸν κῆπον εἰς ἰσχυρὰν συγκίνησιν, μ' ἐπλησίασε.

— Ἔχω δύω πεντόφραγκα, μ' εἶπεν· ἂν θελήσῃς νὰ δεχθῇς τὸ ἕν, πολὺ θὰ μ' εὐχαριστήσῃς.

Ἐκ τῶν πέντε ἡμῶν μόνος ὁ Ἀλέξης εἶχε τὴν αἴσθησιν τῶν χρημάτων, καὶ τὸν ἐχλευάζομεν πάντοτε διὰ τὴν φιλαργυρίαν του. Συνέλεγεν ὀβολὸν πρὸς ὀβολὸν, καὶ ἀληθῆ του εὐτυχίαν ἐθεώρει τὸ νὰ ἔχῃ ἡμίφραγκα ἢ φράγκα τινὰ νέα, καὶ τὰ ἐκράτει καὶ τὰ ἔβλεπε πάντοτε εἰς τὴν χεῖρά του ὡς ἔστιλβον εἰς τὸν ἥλιον, καὶ ἤκουε μεθ' ἡδονῆς τὸν μελῳδικὸν κρότον των.

Ἡ προσφορά του μοὶ κατετάραξε τὴν καρδίαν. Ἠθέλησα ν' ἀρνηθῶ, ἀλλ' ἐπέμεινε καὶ μ' εἰσεβίασεν εἰς τὴν χεῖρα ἓν λαμπρὸν ἀργυροῦν νόμισμα. Ἐνόησα δ' ἐκεῖθεν ὅτι ἰσχυρὰ ἦτον ἡ πρὸς ἐμὲ φιλία του ἀφ' οὗ ὑπερίσχυε τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν μικρὸν θησαυρόν του.

Οὐδ' ὁ Βενιαμὶν μ' ἐλησμόνησε, καὶ ἠθέλησε καὶ αὐτὸς νὰ μοὶ προσφέρῃ δῶρον. Μοὶ ἔδωκε δὲ τὸ μαχαιριόν του, καὶ μοὶ ἐζήτησεν ἕνα ὀβολὸν, «διότι τὰ μαχαίρια κόπτουν τὴν φιλίαν».

Ἡ ὥρα προέβαινεν. Ἀκόμη ἓν τέταρτον, ἀκόμη πέντε λεπτὰ, καὶ θὰ ἐχωριζόμεθα. Ἡ δὲ Λίζα δὲν θὰ μ' ἐσυλλογίζετο ;

Καθ' ἣν στιγμὴν ἠκούσθησαν οἱ τροχοὶ τῆς ἁμάξης, ἐξῆλθε τοῦ δωματίου τῆς θείας Αἰκατερίνης, καὶ μοὶ ἔνευσε νὰ τὴν ἀκολουθήσω εἰς τὸν κῆπον.

— Λίζα ! ἐφώναξεν ἡ θεία Αἰκατερίνα.

Ἀλλὰ, χωρὶς ν' ἀπαντήσῃ, ἐξηκολούθησεν ἡ Λίζα τὸν δρόμον της σπεύδουσα.

Εἰς τοὺς κήπους τῶν ἀνθοκόμων καὶ λαχανοκόμων ὅλου τοῦ ἐδάφους γίνεται χρῆσις ὠφέλιμος, καὶ φυτὰ πρὸς ἁπλῆν τέρψιν καὶ καλλωπισμὸν δὲν καλλιεργοῦνται. Εἰς τὸν ἰδικόν μας κῆπον ὅμως ὑπῆρχε μεγάλη τριανταφυλλέα τῆς Βεγγάλης, καὶ αὐτὴν δὲν τὴν εἶχον ἐκριζώσει, διότι ἐβλάστανεν εἰς ἄχρηστόν τινα γωνίαν.

Πρὸς τὴν τριανταφυλλέαν ταύτην διηυθύνθη ἡ Λίζα ἔκοψεν ἕνα κλάδον, καὶ ἔπειτα στραφεῖσα πρὸς ἐμὲ, ἔκοψεν εἰς δύω τὸν κλάδον τοῦτον, ἔχοντα δύω κάλυκας ἑτοίμους ν' ἀνοιγῶσι, καὶ μοὶ ἔδωκε τὸ ἓν ἥμισυ

Ὦ ! πόσον ἡ διάλεκτος τῶν χειλέων εἶναι ἀτελεστέρα τῆς διαλέκτου τῶν ὀφθαλμῶν ! Πόσον αἱ λέξεις εἶναι ψυχραὶ καὶ κεναὶ, παραβαλλόμεναι πρὸς τὰ βλέμματα !

— Λίζα ! Λίζα ! ἐφώναξεν ἡ θεία.

Ἤδη τὰ σκεύη τῶν παιδίων ἦσαν εἰς τὴν ἅμαξαν.

Ἔλαβον τότε τὴν ἅρπαν μου, καὶ ἐκάλεσα τὸν Κάπην. Οὗτος δὲ, βλέπων τὸ μουσικὸν ὄργανόν μου καὶ τὴν παλαιάν μου ἐνδυμασίαν, ἥτις οὐδόλως τὸν ἐτρόμαζεν, ἐπήδα ἐκ χαρᾶς, διότι βεβαίως ἐνόει ὅτι ἐμέλλομεν ν' ἀρχίσωμεν πάλιν τὰς ὁδοιπορίας μας, καὶ ὅτι θὰ τῷ ἐπετρέπετο πάλιν νὰ πηδᾷ, νὰ τρέχῃ ἐλεύθερος, ὅπερ τῷ ἐφαίνετο διασκεδαστικώτερον παρὰ νὰ μένῃ κατάκλειστος.

Ἡ στιγμὴ τῶν ἀποχαιρετισμῶν εἶχε φθάσει· τὴν συνέταμε δὲ ἡ θεία Αἰκατερίνα. Ἀνεβίβασεν εἰς τὴν ἅμαξαν τὴν Στεφανὴν, τὸν Ἀλέξην, καὶ τὸν Βενιαμὶν, καὶ μοὶ εἶπε νὰ τῇ δώσω τὴν Λίζαν εἰς τὰ γόνατα.

Καὶ ἔπειτα, ἐπειδὴ ἔμενον ὡς ἐκτὸς ἐμαυτοῦ, μ' ἔσπρωξεν ἐλαφρῶς, καὶ ἔκλεισε τῆς ἁμάξης τὴν θύραν.

— Ἐμπρός! εἶπε.

Καὶ ἡ ἅμαξα ἀνεχώρησε.

Διὰ τῶν δακρύων μου εἶδον τὴν κεφαλὴν τῆς Λίζας ἐκτὸς τοῦ παραθύρου τῆς ἁμάξης, καὶ ἡ χείρ της μοὶ ἔπεμψεν ἓν φίλημα. Ἔπειτα δ' ἡ ἅμαξα ἐστράφη ταχέως περὶ τὴν γωνίαν τῆς ὁδοῦ, καὶ δὲν εἶδα ἄλλο εἰμὴ σύννεφον κονιορτοῦ.

Τετέλεσται!

Στηριζόμενος εἰς τὴν ἄρπαν μου, τὸν Κάπην εἰς τοὺς πόδας μου ἔχων, ἔμεινα ἐφ' ἱκανὸν χρόνον μηχανικῶς βλέπων τὸν κονιορτόν, ὅστις ἔπιπτε βραδέως εἰς τὴν ὁδόν.

Εἷς γείτων εἶχεν ἐπιφορτισθῆ νὰ κλείσῃ τὴν οἰκίαν καὶ νὰ φυλάξῃ τὰ κλειδία διὰ τὸν νέον οἰκοδεσπότην. Αὐτὸς μ' ἀπέσπασεν ἐκ τῆς ἠλιθίας καταστάσεως εἰς ἣν ἤμην βεβυθισμένος, καὶ μὲ ἀνεκάλεσεν εἰς ἐμαυτόν.

— Ἐκεῖ θὰ μείνῃς πάντοτε; μοὶ εἶπεν.

— Ὄχι, ἀναχωρῶ.

— Ποῦ θὰ ὑπάγῃς;

— Κατ' εὐθεῖαν ἐμπρός μου.

Φαίνεται δὲ ὅτι ἠσθάνθη οἶκτον τινά, διότι τείνας μοι τὴν χεῖρα,

— Ἂν θέλῃς νὰ μείνῃς, μοὶ εἶπε, σὲ κρατῶ· χωρὶς μισθὸν ὅμως, διότι δὲν εἶσαι ἀρκετὰ δυνατός. Ἀργότερα, ἄλλο πρᾶγμα.

Τὸν ηὐχαρίστησα ὅμως ἀρνηθείς.

— Ὅπως θέλεις. Τὸ ἔλεγον διὰ τὸ καλόν σου. Κατευόδιον.

Καὶ ἀνεχώρησε.

Καὶ ἡ ἅμαξα δὲν ἐφαίνετο πλέον. Ἡ οἰκία εἶχε κλεισθῆ.

Ἐπέρασα τότε τὸν τελαμῶνα τῆς ἅρπας μου εἰς τὸν ὦμόν μου· τὸ δὲ κίνημα τοῦτο, τὸ ἄλλοτε τόσον σύνηθες εἰς ἐμὲ, εἵλκυσε τὴν προσοχὴν τοῦ Κάπη, ὅστις ἐγερθεὶς ἐστήριξεν ἐπ' ἐμοῦ λάμποντας ὀφθαλμούς.

— Ὑπάγωμεν, Κάπη!

Μ' ἐνόησε, καὶ ἐπήδησεν ἐμπρός μου γαυγίζων.

Ἀπέστρεψα δὲ τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀπὸ τῆς οἰκίας ταύτης ὅπου εἶχον ζήσει δύω ἔτη, ὅπου ἐνόμιζον ὅτι θὰ ζήσω δι' ὅλης μου τῆς ζωῆς, καὶ ἀπέβλεψα ἐμπρός μου.

Ὁ ἥλιος ἦτον ἤδη ὑψηλὰ ὑπὲρ τὸν ὁρίζοντα, ὁ οὐρανὸς ἦτον καθαρὸς, καὶ ἡ ἀτμοσφαῖρα θερμή. Δὲν ὡμοίαζε διόλου ἡ ἡμέρα ἐκείνη τὴν παγετώδη νύκτα ὅτε εἶχον πέσει κατάκοπος καὶ ἐξηντλημένος ὑπ' αὐτὸν τοῦτον τὸν τοῖχον.

Τὰ δύω λοιπὸν ταῦτα ἔτη ἦσαν μόνον σταθμὸς, καὶ ἤδη ἔπρεπε πάλιν νὰ ἐπαναλάβω τὴν ὁδοιπορίαν μου.

Ἀλλ' ὁ σταθμὸς οὗτος ἦτον εὐεργετικός.

Εἶχεν ἀνανεώσει τὰς δυνάμεις μου.

Ἀλλὰ καλητέρα ἀκόμη τῶν δυνάμεων ἃς ἠσθανόμην εἰς τὰ μέλη μου ἦτον ἡ φιλία ἣν ἠσθανόμην εἰς τὴν καρδίαν μου.

Δὲν ἤμην πλέον μόνος ἐπὶ τοῦ κόσμου.

Εἶχον σκοπὸν ἐν τῷ βίῳ, νὰ εὐχαριστῶ τοὺς ἀγαπῶντάς με καὶ οὓς ἠγάπων, καὶ νὰ τοῖς εἶμαι χρήσιμος.

Νέα ὕπαρξις ἠνοίγετο πρὸ τῶν βημάτων μου.

Ἐμπρός!

Τέλος τοῦ πρώτου τόμου καὶ τοῦ πρώτου μέρους.

Ἐκ τοῦ ἐσχάτως ἐκδοθέντος συγγράμματος τοῦ κ. Α. Μηλιαράκη «Ὑπομνήματα περιγραφικὰ τῶν Κυκλάδων νήσων κατὰ μέρος», ἔνθα μόνον περὶ Ἄνδρου καὶ Κέω ποιεῖται λόγον, ἀποσπῶμεν τὸ ἑπόμενον τμῆμα, ἔνθα πραγματεύεται περὶ τῆς ἀποδημίας τῶν νησιωτίδων εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Σ. τ. Δ.

ΕΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ

Αἱ γεωργικαὶ ἐργασίαι καὶ ἡ ὑφαντικὴ τῶν γυναικῶν ἐν τῇ νήσῳ δὲν ἔχει τι τὸ ἰδιάζον, διότι τοῦτο γίνεται εἰς ὅλους τοὺς γεωργικοὺς τόπους. Ἐν Ἄνδρῳ ὅμως ὡς καὶ εἰς ἄλλας τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου ἰδιάζει ἕτερόν τι ἔργον, ὅπερ ἐξ ἐθίμου ἐπικρατεῖ ἀπὸ τῆς Τουρκοκρατίας ἔτι, τὸ νὰ μετέρχωνται ἀποδημοῦσαι εἰς τὸ ἐξωτερικὸν αἱ γυναῖκες καὶ αἱ νεάνιδες τὸ ἐπάγγελμα τῆς ὑπηρετρίας καὶ τῆς τροφοῦ.

Πρώτη αἰτία τῶν ἀποδημιῶν τούτων ἐγένετο ἡ πενία, εἰς ἣν περιῆλθον αἱ νῆσοι ἐκ τῶν δηώσεων τῶν Τούρκων καὶ τῶν πειρατικῶν ἐπιδρομῶν. Οἱ περιηγηταὶ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος μετὰ φρίκης διηγοῦνται τὰ παθήματα τῶν νησιωτῶν καὶ τὴν ἐρήμωσιν τῶν νήσων τῶν ἑλληνικῶν θαλασσῶν. Φαίνεται δὲ ὅτι κατὰ διαφόρους χρόνους ἡ συνήθεια αὕτη ἐπεκράτει ἄλλοτε εἰς ἄλλην νῆσον. Ὁ Φιλιππίδης λέγει, ἐν τῇ Γεωγραφίᾳ αὐτοῦ, εἰς τὰ περὶ Τήνου «αἱ βυζάστρες τῶν ἀρχοντικῶν τῆς πόλεως (Κωνσταντινουπόλεως) εἶναι σχεδὸν ὅλαις Τηνιακαίς». Ὁ Ἀλέξανδρος Στούρζας (1791) ἐν τῇ βιογραφίᾳ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀδελφῆς μετ' εὐγνωμοσύνης μνημονεύει τροφοῦ τῆς οἰκογενείας των, ἐκ Σύρου. Τὰς ἀποδημίας τῶν γυναικῶν διηυκόλυνε ἡ ὑπάρχουσα συγκοινωνία μεταξὺ τῶν νήσων, τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Σμύρνης, καὶ ἡ προστασία ἣν ἐλάμβανον αἱ γυναῖκες παρὰ τῶν Ἀνδρίων πλοιάρχων, οἵτινες ἐφρόντιζον περὶ τῆς ἀσφαλείας αὐτῶν, περὶ τῆς ἀνακοινώσεως εἰδήσεων ἐκ τῆς πατρίδος καὶ περὶ παντὸς, οὗ τινος εἶχον χρείαν ἐν τῇ ξένῃ.

Αἱ γυναῖκες ἐπανερχόμεναι εἰς τὴν νῆσον μετὰ παρέλευσιν πολλοῦ ἢ ὀλίγου χρόνου χρησιμοποιοῦσι τὰ ἀποταμιεύματά των εἰς ἀγορὰν κτημάτων, εἰς προῖκας, ἢ εἰς ἀγορὰν διαφόρων ἀντικειμένων τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου.

Ἡ ἐργασία τῆς γυναικὸς, προωρισμένης εἰς τὰ τοῦ οἴκου κυρίως καὶ εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τῶν παίδων, ὅταν γίνεται ἐπὶ τόπου ἔνθα οἰκεῖ, εἶνε σπουδαία, διότι ἄνευ παραμελήσεως τοῦ οἴκου καὶ τῶν παίδων προσθέτει καὶ αὕτη μέρος μικρὸν εἰς τὰ κέρδη τοῦ ἀνδρός. Ἡ ἀπουσία ὅμως αὐτῆς πρὸς πορισμὸν χρημάτων εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἀποβαίνει σὺν τῷ χρόνῳ ἐπιβλαβής· διότι στερεῖται ὁ οἶκος τοῦ φυσικοῦ αὐτοῦ προστάτου καὶ ἀντιλήπτορος. Γυνὴ ἀπερχομένη εἰς τὸ ἐξωτερικὸν, εἴτε μήτηρ εἶνε, εἴτε ἀδελφὴ, καὶ ῥιπτομένη εἰς τὸν λαβύρινθον μεγάλης πόλεως πρὸς πορισμὸν ὀλίγων χρημάτων, λέγομεν δὲ ὀλίγων, διότι οἱ πρὸς γυναῖκας διδόμενοι μισθοὶ εἶνε εὐτελεῖς, ἀποβάλλει τὰς ἀγαθὰς νησιωτικὰς ἕξεις, ἐθίζει εἰς βίον ἀβρότερον, ἀπομανθάνει τὰς σκληρὰς γεωργικὰς ἐργασίας· αἱ ἕξεις δὲ αὗται πολλοὺς τῶν νησιωτῶν ἐξαναγκάζουσι καθ' ἑκάστην ἵν' ἀπέρχωνται τῆς νήσου πανοικεὶ, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι δὲν δύνανται νὰ ζήσωσιν ἐν αὐτῇ...

Συμβαίνει δὲ καὶ ἕτερον κακὸν ἐκ τῶν ἀποδημιῶν. Πολλοὶ, ἀποδημοῦντες μετὰ τῶν γυναικῶν αὐτῶν προσωρινῶς, δίδουσι τὰ κτήματα αὐτῶν εἰς μίσθωσιν (ἐμβατίκιον), ὁ ἐνοικιαστὴς δὲ μὴ ἐπαρκῶν εἰς καλλιέργειαν μεγάλης ἐκτάσεως γαιῶν ἰδίων καὶ ἀλλοτρίων, καταλείπει αὐτὰς ἀγεωργήτους, ἢ μεταχειρίζεται πρὸς ἁπλῆν νομήν· μὴ ὢν δὲ κύριος τῶν κτημάτων οὐδεμίαν ἐπιφέρει βελτίωσιν ἢ ἐπισκευήν· οὕτω δὲ μειοῦται ἡ ἀξία αὐτῶν.

Ἡ συνήθεια αὕτη τῆς ἀποδημίας τῶν γυναικῶν ἔχει μὲν ἀποτελέσματα εὐάρεστα, τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν, τὴν ἐκπολίτισιν καὶ τὸν πορισμὸν χρημάτων, διότι ἐν συνόλῳ εἰσάγονται πολλὰ χρήματα εἰς τὴν νῆσον, παρομαρτοῦσιν ὅμως αὐτῇ καὶ ὑπολανθάνοντα κακὰ, ἐν κοινωνίαις μικραῖς ἐπιφέροντα οὐκ ὀλίγην ζημίαν, ὡς τοιαῦτα δὲ θεωροῦμεν τὴν εἰσαγωγὴν τῆς πολυτελείας, τὴν ἐγκατάλειψιν παρὰ τῆς γυναικὸς τῆς οἰκογενειακῆς ἑστίας, ἥτις ἐπὶ πολὺν χρόνον μένει ἐσβεσμένη, μὴ παρέχουσα τὴν φλόγα τῆς μητρικῆς καὶ συζυγικῆς στοργῆς.

Ὁ ἀείμνηστος Εὐστάθιος Σῦμος, πρεσβευτὴς ὢν τῆς Ἑλλάδος ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀπηύθυνε τῷ 1873 πρὸς τὸ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργεῖον ἔκθεσιν, δι' ἧς ἐπέστησε τὴν προσοχὴν τῆς κυβερνήσεως ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρω ζητήματος, καὶ ἐζήτησεν ὅπως ἐξετάσῃ καὶ ἀνεύρῃ τὸν τρόπον τῆς διακωλύσεως τῆς ἀποδημίας ὑπηρετριῶν εἰς τὴν Τουρκίαν. Ἐκ τῆς ἀξιαναγνώστου ταύτης ἐκθέσεως μεταφέρομεν τὴν ἑπομένην παράγραφον· «Ἡ Ὑμετέρα ἐξοχότης καθορᾷ ἡλίκον διατρέχουσι κίνδυνον ἐν Κωνσταντινουπόλει αἱ νεαραὶ αὗται καὶ ἄποροι θυγατέρες τῆς Ἑλλάδος, πενιχρὰν μὲν ἀλλ' ἔντιμον οἰκίαν καταλείπουσαι, καὶ εἰς τὸ Πανδαιμόνιον τοῦτο εἰσπηδῶσαι ἐλαφρῷ τῷ ποδὶ, κίνδυνον ἠθικῆς διαφθορᾶς, θρησκευτικῆς ἀποπλανήσεως, ἀπωλείας παντὸς αἰσθήματος ἐθνισμοῦ καὶ ἀξιοπρεπείας, κίνδυνον ἐντελοῦς καταστροφῆς».

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ἐπίτιμος πολίτης.

Εἰς τὸν βασιλέα Γεώργιον ἀπενεμήθη ἐν Ἀγγλίᾳ ἐξαιρετικὴ τιμή. Τῇ προτάσει τοῦ λόρδου δημάρχου τοῦ Λονδίνου τὸ δημοτικὸν συμβούλιον ὠνόμασε παμψηφεὶ τὸν βασιλέα Γεώργιον ἐπίτιμον πολίτην τοῦ Ἄστεως, ἐπέδωκε δ' αὐτῷ τὸ δίπλωμα, ἐν χρυσῇ κεκλεισμένον θήκῃ, μετὰ τῆς συνήθους ἐπισημότητος. Ὁ βασιλεὺς μετέβη εἰς τὸ δημαρχεῖον συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ πρίγκηπος καὶ τῆς πριγκηπίσσης τῆς Οὐαλλίας καὶ ἄλλων μελῶν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας. Ἀφοῦ ἐδέχθη τὸ προσφώνημα τοῦ δημάρχου καὶ ἀντεφώνησε τὰ εἰκότα, παρευρέθη εἰς πρόγευμα, εἰς ὃ προσεκλήθησαν ὑπὸ τοῦ δημαρχείου οἱ ὑπουργοὶ, τὰ μέλη τῆς ἀριστοκρατίας καὶ διάφοροι Ἕλληνες. Οἱ δημοτικοὶ σύμβουλοι ἔφερον ἑλληνικὰ ἐθνόσημα.

ΕΠΙΦΑΝΕΙΣ ΑΦΠΙΡΗΜΕΝΟΙ.

Ὁ τῷ 1850 ἐν Βερολίνῳ τελευτήσας πρώτιστος τῶν διαμαρτυρομένων θεολόγων Αὔγουστος Νέανδρος ἦτο τόσον ἀφῃρημένος καὶ ἀπρόσεκτος, ὥστε παρέσχεν ἄφθονον ὕλην ἀνεκδότων. Ἐπειδὴ ἡ οἰκία ἐν ᾗ κατῴκει ἀπεῖχε πολὺ ἀπὸ τοῦ πανεπιστημίου, ἐζήτησε καὶ εὗρεν ἄλλην ἐγγυτέραν· οὐχ ἧττον ὅμως ὅπως μεταβῇ εἰς τὸ πανεπιστήμιον διέβαινε καθ ἑκάστην ἐπιμόνως ἀπὸ τῆς παλαιᾶς οἰκίας καὶ διήρχετο πάντοτε τὴν συνήθη παλαιὰν ὁδόν.

Λίαν ἀφῃρημένος ὑπῆρξε καὶ ὁ Βουδαῖος, ὃν ὁ Ἔρασμος ἀπεκάλει τὸ «θαῦμα τῆς Γαλλίας». Μίαν ἡμέραν ἔδραμε σπουδαίως ὁ ὑπηρέτης αὐτοῦ εἰς τὸ σπουδαστήριόν του καὶ τῷ ἀνήγγειλεν ὅτι ἐκαίετο ἡ οἰκία· ὁ σοφὸς κύριός του τῷ ἀπεκρίθη· «εἰπέ το εἰς τὴν κυρίαν· γνωρίζεις ὅτι ἐγὼ δὲν φροντίζω περὶ τῶν οἰκιακῶν ὑποθέσεων».

Ὁ περίφημος Γάλλος μυθοποιὸς Λαφονταῖνος ἐνομίσθη πολλάκις ἠλίθιος. Καθ' ἑκάστην ἐλησμόνει νὰ φορέσῃ τὸ ἔνδυμά του ἢ τὰ ὑποδήματά του, ἢ τὰ ἐφόρει ἀντιστρόφως. Εἶχεν υἱόν, ὅστις ἀνετράφη ἐκτὸς τῆς οἰκίας καὶ τὸν ὁποῖον δὲν εἶδεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη· τῷ παρήγγειλε λοιπὸν νὰ εὑρεθῇ κατὰ τὴν δεῖνα ἡμέραν καὶ ὥραν εἰς ὡρισμένον μέρος, ὅπως διαλεχθῇ μετ' αὐτοῦ. Φθάσας εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, ἐλησμόνησε τὴν αἰτίαν τῆς ἀφίξεώς του ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε οὐδὲ ἀνεγνώριζε τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ἀλλὰ πολλὴν ὥραν μετ' αὐτοῦ συνομιλήσας ἐστράφη πρὸς τοὺς περιεστῶτας καὶ ἐπῄνεσε τὴν συμπεριφορὰν καὶ τὰς γνώσεις τοῦ νεανίου. Ἀκούσας δὲ παρὰ τούτων ὅτι ὁ νεανίας ἦτο ὁ υἱός του, «ἔχω μεγάλην εὐχαρίστησιν» ἀπήντησεν. — Ἄλλοτε ἀπεφάσισε νὰ πορευθῇ εἰς τὸ φρούριον Θιερρῦ, ὅπως διαλλαγῇ μετὰ τῆς ἀπ' αὐτοῦ κεχωρισμένης συζύγου του. Ἀναβαίνει λοιπὸν ἐπὶ τῆς ταχυδρομικῆς ἁμάξης, φθάνει εἰς Θιερρῦ καὶ ἔρχεται εἰς τὴν οἰκίαν τῆς συζύγού του.

Ὁ ὑπηρέτης, μὴ γνωρίζων αὐτὸν, τῷ λέγει ὅτι ἡ κυρία ὑπῆγε ν' ἀκούσῃ τὴν λειτουργίαν. Ὁ Λαφονταῖνος, περιμένων τὴν ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐπάνοδόν της, ἔρχεται πρός τινα φίλον, παρ' ᾧ κατέλυσε δύο ἡμέρας καὶ δύο νύκτας χωρὶς νὰ ἐνθυμηθῇ τὸν σκοπὸν τῆς ἐλεύσεώς του, καὶ τελευταῖον ἐπανέκαμψεν εἰς Παρισίους. Ἐρωτηθεὶς ἐὰν συνδιηλλάγη μετὰ τῆς συζύγου του, ἀπεκρίνατο ὡσανεὶ ἐκ τοῦ ληθάργου ἐξυπνήσας· «ἡ σύζυγός μου δὲν ἦτο ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἀλλ' ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ». — Εἷς ἐκ τῶν συγχρόνων συγγραφέων εἶπεν· «ἀναστρεφόμενος μετὰ τῶν ζώων ὁ Λαφονταῖνος ἠτό τι πλέον ἢ ἄνθρωπος· ἀναστρεφόμενος μετὰ τῶν ὁμοίων του ἀνθρώπων ἠτό τι κατώτερον τοῦ ἀνθρώπου».

Ὁ μέγας Ἄγγλος σοφὸς Νηούτων ἦν πρωΐαν τινὰ σφόδρα βεβυθισμένος εἰς μελέτας, ὅτε εἰσῆλθεν ἡ οἰκονόμος του, φέρουσα διὰ τὸ πρόγευμα αὐτοῦ ἓν ὠὸν, ὅπερ ἤθελε νὰ βράσῃ ἐντὸς μικροῦ τινος ἀγγείου. Ὁ Νηούτων, θέλων νὰ ἦνε μόνος, διέταξε τὴν οἰκονόμον ν' ἀπέλθῃ, εἰπὼν ὅτι αὐτὸς θὰ βράσῃ τὸ ὠόν. Ἡ οἰκονόμος κατέθηκε τὴν χύτραν ἐπὶ τῆς ἑστίας, τὸ ὠὸν ἐπὶ τῆς τραπέζης, πλησίον τοῦ ὡρολογίου τοῦ κυρίου αὐτῆς, καὶ τὸν κατέστησε προσεκτικὸν νὰ μὴ ἀφήσῃ τὸ ὠὸν εἰς τὴν χύτραν πλέον τῶν τριῶν λεπτῶν τῆς ὥρας. Μετ' ὀλίγον ἐπανῆλθεν ὅπως λάβῃ τὴν χύτραν. Ἀλλ' ὁπόσον ἐξεπλάγη ἰδοῦσα τὸν κύριον αὐτῆς ἱστάμενον πρὸ τῆς ἑστίας, κρατοῦντα τὸ ὠὸν ἐν τῇ χειρὶ, ἐν ᾧ τὸ ὡρολόγιον ἔβραζεν ἐν τῇ χύτρᾳ!

Γνῶμαι καὶ σκέψεις ἠθικαὶ τοῦ δουκὸς

ΔΕ-ΛΑ-ΡΟΣΦΟΥΚΩ

[Μετάφρασις Γ. Ζωχιοῦ.]

491.

Σχεδὸν πάντοτε ἡ ἄκρα φιλαργυρία πλανᾶται· πάθος δὲ οὐδὲν ἀποτυγχάνει τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ συχνότερον αὐτῆς, οὐδ' ἐπ' ἄλλου πάθους, πρὸς βλάβην τοῦ μέλλοντος, τοσαύτην ἔχει τὸ παρὸν ἰσχὺν, ὅσην ἐπ' αὐτῆς.

492.

Πολλάκις ἡ φιλαργυρία ἀντίθετα παράγει ἀποτελέσματα. Ἀναρίθμητον λόγου χάριν, πλῆθος ἀνθρώπων θυσιάζει ὅλον αὐτοῦ τὸν παρόντα πλοῦτον ἐπ' ἐλπίδι κέρδους ἀμφιβόλου καὶ μεμακρυσμένου· ἄλλοι δὲ καταφρονοῦσι μεγάλα μέλλοντα ὀφέλη χάριν μικροῦ παρόντος κέρδους.

493.

Ὡς φαίνεται, ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀρκεῖται εἰς ὅσα ἔχει ἐλαττώματα, καὶ διὰ τοῦτο αὐξάνει τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν, ἐπιδεικτικῶς κατακοσμῶν ἑαυτὸν δι' ἰδιοτρόπων ἰδιωμάτων. Περιποιεῖται δὲ ταῦτα τοσοῦτον, ὥστε ἐπὶ τέλους φυσικὰ καταντῶσιν ἐλαττώματα, ὧν τὸν ζυγὸν δὲν δύναται πλέον νὰ ἀποσείσῃ.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ἐνώπιον νεκροταφείου τινὸς τῶν Παρισίων ὑπάρχει οἰκοδόμημά τι φέρον μὲν τὴν ἐπιγραφὴν *ξενοδοχεῖον*, πράγματι δὲ οἰνοπωλεῖον εὐτελές. Ἀποδοθήτω ὅμως δικαιοσύνη εἰς τὸν ἰδιοκτήτην τοῦ καπηλείου τούτου, ὅστις ὡς σύμβολον τῆς ἐπιγραφῆς του ἔθεσε τὰς λέξεις ταύτας: «Καλίτερα εὑρίσκεταί τις ἐδῶ παρὰ ἀντικρύ». Κυριός τις, ἐπανερχόμενος ἐκ κηδείας προσφάτου, εἰσέρχεται εἰς τὸ καπηλεῖον τοῦτο, καὶ ζητεῖ δύο αὐγὰ τηγανητὰ, διὰ τὰ ὁποῖα τὸν ζητοῦν τρία φράγκα.

— Συγγνώμην, λέγει ὁ ξένος πρὸς τὸν ὑπηρέτην, δὲν εἶμαι ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ κηδευθέντος.

Ἀλλ' ὁ ὑπηρέτης δὲν φαίνεται ἐννοῶν τίποτε.

— Σᾶς λέγω, ὅτι μὲ ζητεῖτε νὰ κάμω πληρωμὰς κληρονόμου...

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ

Ὁ φίλος μας *** ὁ μεγαλήτερος ἀφῃρημένος τῆς Ἀττικο-βοιωτίας, ἐξερχόμενος μεγάλου τινὸς χοροῦ, ἐζήτησε παρὰ τοῦ ὑπηρέτου τὸ ἐπανωφόριόν του.

— Ὁ ἀριθμός σας; ἠρώτησεν ὁ ὑπηρέτης.

— Ὁ ἀριθμός μου; Κύτταξε εἰς τὴν τσέπην τοῦ ἐπανωφορίου μου. Τὸν ἔβαλα ἐκεῖ διὰ νὰ μὴ τὸν χάσω.

Ὁ ἠλεκτρικὸς τηλέγραφος θὰ ἤρεσκε μεγάλως εἰς τὸν Καίσαρα, ὅστις ἔγραφε τρεῖς λέξεις. Ἀλλὰ πόσον θὰ δυσηρέστει τὴν κυρίαν Σεβινιέ!

Τὰ κεράσια κοκκινίζουν, ὅταν ὡριμάζουν. Αἱ γυναῖκες ὅμως, ὅταν ὡριμάσουν, δὲν κοκκινίζουν πλέον. Αἱ δὲ ψιμυθιζόμεναι μὲ κοκκινάδιον φέρουσι κόκκινον πένθος τῆς νεότητός των.

ΙΩΝΑΣ

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

* Τὸ ὅρασμα ἐξ οὗ κατασκευάζονται οἱ μεγάλοι ἄνδρες δὲν εἶνε τόσον σπάνιον, ὅσον ἡ ψαλὶς ἡ ἱκανὴ νὰ τὸ κόψῃ δεόντως καὶ σκοπίμως.

* Ἐν τῇ πορείᾳ τοῦ βίου ὁ νοῦς εἶνε ὁ φανὸς ὁ ὁδηγῶν ἡμᾶς, ἀλλ' ἡ καρδία εἶνε τὸ νεῦρον τὸ ὠθοῦν ἡμᾶς πρὸς τὰ πρόσω.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ὁ *Κουνὼ* μουσουργεῖ ὅταν ἔλθῃ εἰς ἔκστασιν, ἀπὸ τῆς ὁποίας οὐδεὶς τολμᾷ νὰ τὸν ἐξεγείρῃ. Ὅταν εὑρίσκεται ἐν τοιαύτῃ ἐκστάσει, ἐργάζεται πολὺ καὶ διαρκῶς, τὸ δὲ νευρικὸν αὐτοῦ σύστημα εἶνε ὅλον ἠρεθισμένον. Ἡμέραν τινὰ ἀπέπεμψε δι' ὕβρεων τὴν σύζυγόν του, τολμήσαν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ σπουδαστήριον αὐτοῦ ἐργαζομένου καὶ ζητήσῃ τὴν δακτυλήθραν της. Τοῦ *Βάγνερ* ἡ φαντασία ἐρεθίζεται ὅταν μουσουργῇ ἐν πλουσίῳ δωματίῳ κεκοσμημένῳ διὰ μετάξης καὶ βελούδου. Ὁ *Λεκὸκ* ἐργάζεται οὐχὶ ἐν τῷ σπουδαστηρίῳ του ἀλλ' ἐν ὑπαίθρῳ, ἐπὶ ἀτμοπλοίων, σιδηροδρόμων καὶ καθ' ὁδόν· πολλὰς μελῳδίας του ἐφιλοπόνησεν ἐν τῷ προθαλάμῳ ὀδοντοϊατροῦ, μέλλοντος νὰ ἐξαγάγῃ δύω ὀδόντας του. Ὁ *Βελίνης* ἐμελοποίει ὅτε ἐκυριεύετο ὑπὸ σφοδροῦ ἔρωτος. Ὁ *Ῥοσίνης* ἐμουσούργει κατακεκλιμένος ὕπτιος δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ὁλόκληρον πρᾶξιν, καὶ ἐτήρει ἐν τῇ σιδηρᾷ μνήμῃ του τὰς ἐλαχίστας τῶν φωνητικῶν ἀποχρώσεων· αἴφνης δὲ ἠγείρετο καὶ ἔγραφεν. Ὁ *Ὀβὲρ* δὲν ἠδύνατο νὰ μουσουργήσῃ, ἐὰν δὲν ἔπινε καμπανίτην οἶνον.

Ὡς ἐκ τῆς ἀφθονίας τῶν λεμονίων ἐν Ἀνδρῳ, γράφει ὁ κ. Α. Μηλιαράκης ἐν τῷ ἀρτίως ἐκδοθέντι συγγράμματι αὐτοῦ «Ὑπομνήματα περιγραφικὰ τῶν Κυκλάδων νήσων», κατασκευάζουσιν ἐκ λεμονίων, ἐχόντων μέγεθος μικροῦ καρύου, τὸ γλυκὸν, τὸ λεγόμενον *λεμονάκι*. Πᾶσα οἰκογένεια πλουσία ἢ πτωχὴ θέλει κάμει τὴν προμήθειάν της· ἐκ τούτου δὲ συμβαίνει τὸ παράδοξον ἐν τῇ νήσῳ φαινόμενον, ἐκ τῶν εἰσαγομένων ἔξωθεν προϊόντων νὰ πρωτεύῃ μετὰ τὰ σιτηρὰ ἡ ζάκχαρις (!)

Ζῶσι σήμερον ἑπτακόσιοι ὅλοι καὶ δεκαεννέα ἡγεμόνες καὶ ἡγεμονίδες, ἀνήκοντες εἰς δυναστείας βασιλικὰς, ἄρα καὶ ἱκανὰς νὰ φέρωσι στέμμα.

Ὁ ἔχων τοὺς πλείστους πάντων τίτλους εἶνε ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας. Ὁ Φραγκίσκος Ἰωσὴφ εἶνε ἅπαξ αὐτοκράτωρ, ἐννεάκις βασιλεὺς, ἅπαξ ἀρχιδοὺξ, ὀκτωκαιδεκάκις δοὺξ, ἅπαξ μέγας πρίγκηψ, τετράκις χωροκόμης, πεντάκις κόμης πριγκηπικὸς, δὶς πρίγκηψ καὶ ἀπειράκις κόμης καὶ κύριος.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Πορτογαλλίας, ἔχων δεκαοκτὼ προωνύμια, τιτλοφορεῖται βασιλεὺς τῶν Ἀλγάρβων ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν τῆς θαλάσσης ἐν Ἀφρικῇ. Ἐκτὸς δὲ τούτου εἶνε κύριος τῆς Γουϊνέας, τοῦ Κόγκο καὶ δοὺξ τῆς Σαξωνίας. Ὁ πρωτότοκος τῶν υἱῶν του ἐφιλοδωρήθη μὲ εἴκοσι προωνύμια, ὁ δ' ὑστερότοκος μὲ εἴκοσιν ἐννέα.

Μεταξὺ ἄλλων ἀξιοσημειώτων λεπτομερειῶν, τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως τῆς Ἱερουσαλὴμ φέρουσι συγχρόνως ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας, ὁ πρώην βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως, καὶ ὁ πρίγκηψ Λουσιγνάν. Παρομοία σύγκρουσις ὑπάρχει καὶ μεταξὺ τοῦ βασιλέως τῆς Σουηδίας Ὀσκὰρ, βασιλέως τῶν Γότθων, καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Δανιμαρκίας Χριστιανοῦ, παρομοίως βασιλέως τῶν Γότθων.

Ὁ Ὀσκὰρ καὶ ὁ Χριστιανὸς ἔχουσι καὶ δύο ἄλλας βασιλείας, διότι ὁ μὲν πρῶτος εἶνε βασιλεὺς τῶν Βένδων, ὁ δὲ δεύτερος βασιλεὺς τῶν Βανδάλων.

Ἀλλ' ὁ φαντασιωδέστερος τῶν ἡγεμόνων εἶνε ὁ μέγας δοὺξ τοῦ Μέκλεμβουργ-Στρέλιτς, ὅστις εἶνε συγχρόνως στρατηγὸς τοῦ ἱππικοῦ ἐν τῷ πρωσσικῷ στρατῷ, λοχαγὸς τοῦ οὐγγρικοῦ πεζικοῦ, καὶ ἐπὶ τέλους διδάκτωρ τῆς νομικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Ὀξωνίας.

Ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς ὑπάρχουσι πολλαὶ βιβλικαὶ ἑταιρίαι, ὧν ἔργον εἶνε νὰ διανέμωσι δωρεὰν θρησκευτικὰ καὶ ἄλλα χρήσιμα εἰς τὸν λαὸν βιβλία. Ὅπως δώσωμεν εἰς τοὺς συνδρομητὰς ἡμῶν ἰδέαν τινὰ τῆς πληθύος τῶν δωρουμένων βιβλίων, σημειοῦμεν ὅτι μία τῶν ἐν λόγῳ ἑταιριῶν, ἡ καλουμένη «Ἀμερικανικὴ Βιβλικὴ Ἑταιρία», διένειμε δωρεὰν ἐν ἔτει 1879 1,134,438 Γραφάς.

Ἐσχάτως ἐνηργήθη ἐν Chester (ἐν Ἀγγλίᾳ) ἡ δημοσία πώλησις τῶν ὡραίων κυνῶν τοῦ λοχαγοῦ Parke Yates, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν δοὺξ τοῦ Portland ἠγόρασε τὸν Rook ἀντὶ 600 λιρῶν στερλινῶν (15,750 φράγκων), ὁ κ. Senerie ἠγόρασε τὸν Sir Amyas ἀντὶ 270 λιρῶν (7,087 φρ.) καὶ ἄλλοι ἠγόρασαν τοὺς λοιποὺς κύνας ἀντὶ 150, 100 καὶ 80 λιρῶν. Οὐδεὶς δ' ἐκ τῶν πωληθέντων κυνῶν ἠγοράσθη εἰς κατωτέραν τιμὴν τῶν 80 λιρῶν στερλινῶν (2,000 φρ.).

Κατὰ τὸ 1845 ὑπελογίζοντο εἰς 16,943 χιλιόμετρα αἱ καθ' ἅπασαν τὴν οἰκουμένην σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ, κατὰ τὸ 1850 εἰς 38,004, κατὰ τὸ 1855 εἰς 66,785, κατὰ τὸ 1860 εἰς 106,820, κατὰ τὸ 1865 εἰς 143,876, κατὰ τὸ 1870 εἰς 209,658, κατὰ τὸ 1875 εἰς 296,187 καὶ κατὰ τὸ 1876 εἰς 313,542.

Ὑπάρχουσιν ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ τρεῖς γραμμαὶ σιδηροδρόμων ἐναερίων, ὁσονοῦπω δὲ περατοῦται καὶ τετάρτη. Ἡ ἀπόπειρα τοιούτων σιδηροδρόμων ἔγεινε κατὰ πρῶτον ἐν ἔτει 1868. Τὸ κατόρθωμα κατ' ἀρχὰς ὑπῆρξε μετριώτατον, καὶ ὁ σιδηρόδρομος δὲν ἐξετάθη τότε εἰμὴ ἐπὶ ἥμισυ μόνον μίλιον, καὶ τοῦτο χάριν δοκιμῆς. Ἀλλὰ τὸ 1872 διωργανίσθη ἐπὶ τούτῳ ἰδία ἑταιρία, καὶ ἔκτοτε ἡ πρώτη ἐκείνη ἰδέα ἔκαμε ταχείας καὶ μεγάλας προόδους. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ σιδηρόδρομοι οὗτοι κατεσκευάσθησαν κατὰ τὸν ἀμερικανικὸν τρόπον, ἤτοι πολὺ εὐρεῖς, ἀλλὰ περὶ τὸ 1878 αἱ ὁδοὶ τῶν σιδηροδρομικῶν τμημάτων ἔγειναν διπλαῖ, ὥστε λόγῳ στερεότητος οὐδὲν, ὡς φαίνεται, ἐλλείπει πλέον.

Ἄλλως δύναταί τις νὰ κρίνῃ περὶ τούτου ἐκ τῆς δαπάνης, ἣν ἀπῄτησεν ἡ κατασκευὴ 5 ½ μιλίων τοιούτου σιδηροδρόμου, καὶ ἥτις ἀνέρχεται εἰς 5,820,000 φράγκα κατὰ χιλιόμετρον. Κατὰ τὰ τρία τελευταῖα ἔτη, τὸ κατὰ χιλιόμετρα μῆκος τῶν σιδηροδρόμων τούτων ἐδεκαπλασιάσθη σχεδὸν, ἐκτείνονται δ' οὗτοι σήμερον εἰς τέσσαρας τῶν κυριωτέρων εἰσόδων, καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας ὁδοὺς τῆς πόλεως. Τὸ δὲ κεφάλαιον τὸ ἀφιερωθὲν εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας ἀναβαίνει εἰς 215 ἑκατομμύρια φράγκων.

Ἀπὸ τῆς 1 Ὀκτωβρίου μέχρι 1 Ἀπριλίου 1879 εἰς μόνον τῶν σιδηροδρόμων τούτων μετέφερε 14

ἑκατομμύρια ἐπιβατῶν. Αἱ ἀτμάμαξαι ἀναχωροῦσι κατὰ πᾶν πέμπτον ἢ ἕκτον λεπτόν, σύγκειται δ' ἑκάστη συστοιχία ἐκ τεσσάρων ἀτμαμαξῶν ἀμερικανικῶν, ἤτοι λίαν μεγάλων, τὸ τίμημα εἶνε 50 λεπτά, ἐκτὸς δύο πρωϊνῶν καὶ δύο ἑσπερινῶν ὡρῶν, καθ' ἃς χάριν τῆς ἐργατικῆς τάξεως, ἡ τιμὴ εἶνε ἠλαττωμένη κατὰ τὸ ἥμισυ. Μὲ 25 λοιπὸν λεπτὰ δύναταί τις νὰ διατρέχῃ ἐναερίως ἐντὸς κομψοτάτου ὀχήματος 10—15 χιλιόμετρα.

Εἰς 150 ἑκατομμύρια περίπου συμποσοῦνται τὰ χάρτινα περιλαίμια, ὅσα κατασκευάζονται ἐτησίως ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς. Δύο ἐργοστάσια κατασκευάζουσιν αὐτὰ μόνα 200,000 περιλαίμια χάρτινα καθ' ἑκάστην.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1822, οἱ ἐν τῇ Ἀκροπόλει τῶν Ἀθηνῶν πολιορκούμενοι Τοῦρκοι ἤρχισαν τὰ πάνδεινα νὰ ὑποφέρωσιν. «Αἱ γυναῖκες καὶ τὰ κοράσια, γράφει ὁ Δ. Σουρμελὴς ἐν τῇ «Ἱστορίᾳ αὐτοῦ τῶν Ἀθηνῶν», ἀσυνήθιστα εἰς ἐργασίας χειρῶν κοπώδεις, ἐταλαιπωροῦντο εἰς τὴν στροφὴν τοῦ χειρομύλου ἀδιακόπως· ὥστε στρέφουσαι τὸν χειρόμυλον, ἐτραγῴδουν μετὰ πόνου ψυχῆς τὴν ᾠδὴν ταύτην, ἴδιον αὐτῶν ἔργον·

Κακόμοιρες ἡ Ἀθηναῖες ἡ καλομαθημέναις
Τραβοῦσι τὸν χειρόμυλον καὶ κλαίουν ἡ καϋμέναις.
Ἀφῆκαν βρύσες μὲ νερὰ, δένδρα μὲ πορτοκάλια
Κ' ἐμβῆκαν σὸν ἐρημόκαστρον, καὶ τρώγουν τὰ λιθάρια.
Τάχα νὰ ζήσω νὰ ταῖδῶ τὰ πράσινα μπαρλάκια
Νἄλθουν νὰ πολεμήσουνε, νὰ βγάλουν τὰ φαρμάκια,
Βρὲ ἰσσαλὰ ἐλπίζομεν νὰ ἔλθουν ἡ πασσάδες
Καὶ νὰ κτυπήσουν τὰ σπαθιὰ νὰ κόψουν τοὺς ραγιάδες.

Ἡ ἐν Παρισίοις Ἰατρικὴ Ἀκαδημία ἐγνωστοποίησεν ὅτι διατίθενται δισχίλια φράγκα «εἴτε ὡς ἀμοιβὴ ὑπομνημάτων περὶ τῆς θνησιμότητος τῶν νεογνῶν, εἴτε πρὸς τύπωσιν τῶν βραβευθέντων ὑπομνημάτων». Ἐκ τούτου ἀφορμὴν λαβὼν ὁ ἰατρὸς Βροσάρδος (Dr Brochard), ὁ ἀκάματος ὑπέρμαχος τῶν παιδίων, ἀναμιμνήσκει ἐν τῇ ἐφημερίδι *Ἡ νεαρὰ μήτηρ*, ὅτι καὶ ὁ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ὑπουργὸς ἐχορήγησεν εἰς τὸν Βοτανικὸν Κῆπον *διακοσίας χιλιάδας* φράγκων πρὸς ἀνετωτέραν καὶ ὅσον οἷόν τε εὐπρεπεστέραν συντήρησιν τῶν ἐν τῷ κήπῳ τούτῳ συντηρουμένων κροκοδείλων, χελωνῶν, κροταλιῶν καὶ διαφόρων ἄλλων ἑρπετῶν. Ὁ φιλάνθρωπος οὗτος ἰατρὸς ἀποφαίνεται ὅτι ἡ τύχη τῶν ἑρπετῶν τούτων εἶνε βεβαίως ἀξία πάσης μερίμνης, ἀλλὰ διατείνεται λίαν δικαίως ὅτι τῆς αὐτῆς τοὐλάχιστον μερίμνης ἄξια εἶνε καὶ τὰ νεογνά. Πολλὰ ἴσως ἀπαιτεῖ, διότι τὸ «Μέγαρον τῶν Ὄρεων», ὡς τὸ περιγράφει ὁ συντάκτης τῆς *Νεαρᾶς μητρὸς*, εἶνε κατοικία πολυτελεστάτη, ἣν μετὰ ζηλοτύπου βλέμματος θὰ ἔβλεπον πολλαὶ μητέρες, εὐχόμεναι ἵνα κατῴκουν ἐν αὐτῷ τὰ φίλτατά των. Τὸ μέγαρον τοῦτο ἔχει ἄφθονον καὶ τὸν ἀέρα καὶ τὸ φῶς καὶ θερμοκρασίαν εὐκραεστάτην, ὑπάρχει δὲ καὶ βλάστησις τροπικῶν φυτῶν, ἵνα βλέποντες αὐτὴν οἱ κροκόδειλοι διασκεδάζωσι τὴν καταλαμβάνουσαν αὐτοὺς νοσταλγίαν, ὁσάκις ἐνθυμῶνται τὰς γεννεθλίους ὄχθας. Καὶ οὐ μόνον τὰ πάντα ἐν τῷ μεγάρῳ τῶν ὄρεων εἶνε ἀνετώτατα, ἀλλὰ καὶ κομψότατα καὶ πολυτελέστατα.

Πολλὰ φεῦ! ἔτη θὰ παρέλθωσι πρὶν ἢ ἴδωμεν τὰ δύσμοιρα παιδία ἀπολαμβάνοντα τὴν αὐτὴν προστασίαν καὶ περιποίησιν, ἥτις παρέχεται ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις εἴς τινας τάξεις ζώων.

Καὶ δὲν πταίει μόνη ἡ κυβέρνησις, πταίει καὶ τὸ κοινὸν, ἅτ' ἐλάχιστα μεριμνῶν περὶ τοῦ ζητήματος τῶν νεογνῶν. Διότι, ἐν ᾧ ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι τῆς ὑψηλῆς λεγομένης περιωπῆς καθ' ἑκάστην ἀφανιζόμενοι χάριν τῶν ἵππων, οὐδένα ὅμως εἴδομεν μέχρι τοῦ νῦν ἀφανιζόμενον χάριν τῆς βελτιώσεως τῆς τύχης τῶν μικρῶν παιδίων!

Εἷς Ἀναγνώστης.

ΜΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΗ ΚΑΘ' ΕΒΔΟΜΑΔΑ

[Βοήθεια τοῖς πνιγομένοις]

Κακίστη εἶνε ἡ παρὰ τῷ λαῷ συνήθεια τοῦ κρεμᾶν ἀπὸ τῶν ποδῶν τοὺς ἐν τῷ ὕδατι πνιγέντας, ἐπὶ τῷ σκοπῷ δῆθεν νὰ ἐμέσωσι τὸ καταποθὲν ὕδωρ, ὅπερ θεωροῦσιν αἰτίαν τοῦ θανάτου. Οὐχὶ τὸ ὕδωρ, ἀλλ' ἡ ἔλλειψις τῆς εἰσόδου ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος εἰς τοὺς πνεύμονας εἶνε αἰτία τοῦ θανάτου. Ἑπομένως πρωτίστη φροντὶς ἔστω ἡ ὅσον τάχος εἰσαγωγὴ ἀέρος εἰς τοὺς πνεύμονας καὶ ἡ ἐπάνοδος τῆς ἀναπνοῆς καὶ τῶν σφυγμῶν διὰ παντὸς μέσου.

Θέτομεν λοιπὸν τὸν πνιγέντα ὁριζοντείως εἰς τὸ ὕπαιθρον ἢ εἰς δωμάτιον μὲ θύρας καὶ παράθυρα ἀνοικτὰ, ἂν ἦνε ἐνδεδυμένος, χαλαροῦμεν τὰ ἐνδύματα αὐτοῦ· ἐρεθίζομεν τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν τοῦ σώματος, θώρακα, κοιλίαν, ἄκρα, τρίβοντες αὐτὰ ἰσχυρῶς διὰ μαλλίνων ὑφασμάτων καὶ ὄξους ἢ ὕδατος τῆς Κολωνίας κτλ. Μεγίστην βοήθειαν παρέχει ἡ τεχνητὴ ἀναπνοὴ, ἥτις γίνεται οὕτω· τὴν παλάμην τῆς χειρὸς θέτομεν ὑπὸ τὸ προκάρδιον, κατὰ τὴν στομαχικὴν χώραν, καὶ πιέζομεν ἰσχυρῶς πρὸς τὰ ὀπίσω, καὶ ἀμέσως ἀπομακρύνομεν τὴν χεῖρα, ἵνα εὐρυνθῇ ὁ θώραξ καὶ ἀπορροφήσῃ οὕτω ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα, ὅστις εἰσδύει εἰς τὸν πνεύμονα· ἡ πρᾶξις αὕτη ἐπαναλαμβάνεται συχνάκις, δεκάκις καὶ πλέον κατὰ πᾶν ἑξηκοστὸν τῆς ὥρας. Τελειότερον γίνεται ἡ τεχνητὴ ἀναπνοὴ, ἂν μετὰ πᾶσαν πίεσιν τῆς χειρὸς κατὰ τὸ προκάρδιον ἐμφυσᾶται διὰ τοῦ στόματος ἀὴρ εἰς τὸ στόμα τοῦ νεκροφανοῦς. Ὁ ἠλεκτρισμὸς εἶνε ὡσαύτως μέσον λυσιτελέστατον, οὗτινος ὅμως ἡ χρῆσις ἀνήκει εἰς μόνον ἐπιστήτονα ἰατρὸν, πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ ὁποίου δέον νὰ προστρέξωμεν πρωτίστως. ?

ΑΘΗΝΗΣΙ—ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ, ΟΔΟΣ ΜΙΛΤΙΑΔΟΥ ΚΑΙ ΝΙΚΙΟΥ 15